

1901

BISERICA ORTHOXĂ ROMÂNĂ

Revistă Periodică Eclesiastică

A

SĂNTULUI SINOD AL S-TEI BISERICI AUTOCEFALE ORTODOXE
ROMANE

ANUL AL XXV-lea, No. 5.

AUGUST.

TABELA MATERIILOR

	<u>Pag.</u>
1 Sfaturî desevîrşite pentru perfecţiunea vieţei omului, prin întrebări şi răspun- surî.	353
2 Sistemul Bisericilor Ortod. Autocefaie.	372
3 Amintiri din Istoria Bisericească.	396
4 Predică rostită în ziua cinci-şecimeii în Biserica Radu-Vodă.	412
5 Bossuet	420
6 Literatură Religioasă.	424
7 Iohn Henry Newman ca scriitor.	431
8 O şcolă ortodoxă de fete.	435
9 Dare de sémă.	438
10 Raportul parohului Sf. Nicolae din com. Bătrâni, jud. Prahova.	445
11 Donaţiuni	448

BUCUREŞTI

TIPOGRAFIA CĂRŢILOR BISERICEŞTI

1901.

BIBLIOTECA

SECŢIA ISTORIE

www.dacoromanica.ro

Sfaturi desevîrșite pentru perfecțiunea vieții omului, prin întrebări
și răspunsuri.

Intrebare. Ce fapte trebuie să facă omul în această lume ca să petrecă și aicea cu cinste și plăcut lui Dumnezeu și să câștige și viața de veci?

Răspuns: Două lucruri sînt pe cari Dumnezeu le cere ca să le sevrîșască ori-ce creștin, pentru a fi și în viața prezentă și în cea viitoare sub adumbrirea harului său, și aceste două sînt foarte ușoare de îndeplinit: să iubești pe Dumnezeul tău, și să iubești și pe aproapele tău. Ce greutate este ca să iubească cine-va pe Dumnezeul său, pe Creatorul său? Nu ne închipuim că toate creaturile sînt conduse natural ca să iubească frumosul, frumuseța, ce este de folos și priincios, lucrurile de admirat? Și ce lucru mai frumos, mai plăcut, mai folositor, mai priincios și mai minunat poate găsi mintea omului ca să iubească mai mult de cât pe Dumnezeul creatorului totului? Ce animal nu recunoște mai mult de cât pe ori-cine altul să iubească pe bine-făcătorul său? Cine nu iubește pe cel ce-l face bine? Și cum dar numai omul dintre toate creaturile să se arate mai nerecunoscător și nemulță-

mitor, neîubind pe acela care ȳ-a dat și-ȳ dă atâtea bunuri în vieța presentă? Ș'apoi atâtea-i promise în vieța viitoare. Dumneđeũ cel de suflet iubitor, căruia 'ȳ suntem îndoit datorȳ pentru vieța năstră, și pentru-că ne-a creat și pentru-că murind ne învieză iarăși prin mórtea lui. A iubi decȳ pe Dumneđeul tãũ este lucru și prea drept și prea demn și fôrte ușor. Din contră lucrul cel mai greũ este a avea cine-va vrăjmaș pe Dumneđeul seũ, de cât de a-l iubi, de a-l avea pururea ajutător, sprijinitor și bine-făcător.

Și iarăși, ce greũ este ca să iubescă cine-va pe aprăpele seũ, omul pe om, inteligentul pe inteligent, servul lui Dumneđeũ pe servul lui Dumneđeũ. Ce leũ nu iubește pe alt leũ, boul pe boũ saũ vulturul pe vultur, peștele pe pește, calul pe cal? Mai nici un animal nu s'a arătat când-va atât de sălbatec care să nu iubescă pe animalul cel asemenea lui? Omul inteligent cel mai de admirat dintre creaturile lumeȳ ar suferi óre să se arate mai sălbatec și de cât animalele cele necuvântătoare?

Privind acéstă natură, lumea întregă, ascultând sf. Scripturȳ, însăși vocea lui Dumneđeũ, care strigă đilnic neîncetat: să iubești pe Domnul Dumneđeul tãũ și pe aprăpele tãũ, căci de aceste douė îndemnuri, spune Mântuitorul lumeȳ, atárnă tótă legea și profeȳil; ce cale mai dréptă și mai ușoră am voi să ne arate iubitorul nostru de ómeni Dumneđeũ pentru căștigarea vieȳei vecinice de cât acésta: *să iubești pe Domnul Dumneđeul tãũ din tótă inima ta și din tot sufletul tãũ și pe aprăpele tãũ ca pe tine însuȳi?*

Intrebare. Prin urmare cel ce păzește aceste douė porunci, se mântue cu siguranță fie orȳ cleric orȳ laic, liber orȳ înțelept, particular orȳ păgân saũ barbar, de orȳ ce stare, vârstă orȳ neam?

Răspuns: Ajunge să fie individul creștin deplin și să păzescă aceste douė porunci cu fapta și cu cuvântul și va moșteni cu siguranță împărăția cerescă a lui Dumneđeũ.

Intrebare. Cum se realizează adevărata iubire către Dumnezeu?

Răspuns: Desăvârșita iubire către Dumnezeu este aceea, care se face nu numai prin vorbe, ci din totă cugetarea, din tot sufletul și din totă puterea omului; adică totă mintea lui să fie ațintită spre Dumnezeu și tot sufletul său să fie dedat lui Dumnezeu, și să-l servească din totă puterea sa.

Intrebare. Care este adevărata iubire către aproapele?

Răspuns: Adevărata și deplina iubire către aproapele este, când omul, bunul ce-l dorește pentru sine îl voește și pentru aproapele său, și răul pe care nu voește să-l sufere de la altul nu dorește să-l pățască aproapele său.

Intrebare. Câte lucruri se cuvine să înțelegem sub numele de aproape?

Răspuns: Sub numele de aproape, în cestiunea de față, se cuvine să înțelegem Patria, némul, rudenia, prietenii, femeea, copiii, servii și pe cei-l-alți casnici.

Intrebare. Dar vrăjmașul nu este și el aproapele nostru?

Răspuns: Omul creștin nu cunoste de vrăjmaș pe nimeni altul de cât pe diavolul, pentru-că având iubirea de Dumnezeu însădită în inima sa, nu mai conservă nici o vrăjmașie nimănu.

Intrebare. Vorbește-ne deci despre iubirea de Patrie, cele ce sunt de cuviință?

Răspuns: Omul creștin socote de Patrie acel pământ în care s'a născut și în care pentru întâia dată a vădut lumina zilei, adică: orașul său satul său, locuit de cei de acelaș neam, de aceeaș credință și în care încă s'a renăscut și i s'a arătat lumina sórelui taínic și cu taínele sale l'a educat spiritualicește, adică în sfința biserică ortodoxă a lui Christos. Mare datorie are și se cuvine a și-o îndeplini omul pentru Patria sa, și de aceea mulți adese pentru ca să-și păzescă libertatea Patriei lor, gloria și măreția Bise-

ricei lor, agonisela celor de un neam și de o credință ș'aă sacrificat viața lor, sângele și l'aă vărsat, trupurile și le-aă sfârșmat. De aceea înțeleptul Plutarh în scrierea sa despre Patrie ăice: că sufletul celor bravi aă datorie să strige uniă că și iubesc copiii lor, dar a celui mai brav este să strige că și iubește Patria lui mai mult chiar de cât pe fiil sėi. Și filosoful Platon în cartea a V a Formei de guvernămint scrie: că mai mult trebuie să cinstescă și să iubească patrioții patria lor de cât pe părinți și pe fiil. Pentru-că cine respectă după cuviință pe părintele sėu, acela se cuvine să cinstescă tot asemenea după dreptate și Patria sa, pentru-că Patria este părinte și părintelui lui.

Intrebare. Ce fel este iubirea către părinți?

Răspuns: Și legea naturei ne învață că după Patrie ori cine trebuie să iubească și respecte după dreptate pe născătorii și rudele lui; amintindu-și că tot asemenea fac și ființele necuvântătoare și poporele barbare din lume. Paserile ce se numesc barze (cocostărci) aă obicei, când părintele saă muma lor îmbătrinesc și le cad aripele și nu pot să sbore, întindându-și puii lor aripele lor i-aă asupra lor pe născătorii lor și așa sburând se duc pe ici pe colea ca să-i hrănescă și să-i mângăe. Marele Dumnezeu n'a lipsit de a ne arăta prin semne miraculoase cât de mult i place iubirea noastră către părinți. În Catania Siciliei este un munte ce se numește Etna, și are obicei de a arunca adesea din craterul ei cel prea adinc flacări prea înfiorătoare și ast-fel arde totă localitatea dimprejur. Acolo s'a găsit odinioară un fiu împreună cu părintele sėu tăind lemne, și izbucnind deodată focul după obiceiul sėu, fiul ca mai tiner a fugit îndată și a trecut de cea-l-altă parte, unde nu se temea mai mult de primejdie. Uitându-se însă în urmă și gândindu-se că părintele lui a rămas de cea-l-altă parte, unde era primejdie mare, n'a suferit să părăsescă pe părintele sėu, pe acela ce cu puterea lui Dumnezeu a devenit cauză vieții lui, ca să se

părdă de focul necruțător, ci nepăsându-l de viața sa, alergă cu repejune ca să scape pe părintele său, și îndată ce a ajuns la foc, minune surprinzătoare, se desparte în două acel foc înfricoșat și nestăpânit, și-i face loc ca să treacă și să se reîntorcă nevătămat, purtând pe umerii săi pe bătrînul său părinte. Cine auzind acesta și vedînd-o va suferi să nu dea datorita cinste și iubire născătorilor săi? Tote trebuie să le suporte omul pentru iubirea părinților și rudelor sale, esceptându-se când sunt necredincioși și caută ca să-l arunce și pe el în adîncul pierdării împreună cu ei. Atunci totă grija lui trebuie să fie de a i îndrepta pe aceia, iar dacă rămân neîndreptați, atunci totă iubirea lui trebuie să fie către părintele ceresc și la mîntuirea sufletului lui, iubind ca părinți și rude pe aceia ce-l învață cele plăcute lui Dumnezeu și-i sunt de suflet folositoare. Iar pe părinții credincioși și evsevioși trebuie să-i considere omul ca darul cel mai mare dat de Dumnezeu și să-i respecte și iubească după datorie, avînd în minte că și natura și legea lui Dumnezeu adese și în cea veche și în cea nouă strigă: *Respectă pe părintele tău și pe muma ta*, pentru-că rugăciunile unor astfel de părinți întăresc casele fiilor, iar blestemele le ruinază....

Intrebare. Pe cine trebuie să respectăm și să iubim după părinții noștri?

Răspuns: După părinții noștri, adică după născători și rudele noastre se cuvine să cinstim și să iubim de asemenea și pe aceia ce ne fac ómeni în lume.

Intrebare. Ce spui, nu înțeleg?

Răspuns: Ascultă și învață bine. Îți amintești când te-ai dat părinții la un învățător sau la un artist ca să înveți carte, științi sau arte ori meșteșug, îți amintești cum ti diceau acelui? Iată îți dau pe copilul nostru să-l faci om. Acela te-ai născut om și om te-ai dat în mîinile acelui, și cu toate acestea iarăși il rugau să te facă om. Acesta-i un semn

prea evident că omul după ce s'a născut nu pôte fără dascăl nici să mănânce nici să bea, să ridă, să plângă, să se trezască, să umble, să șadă, să vadă, să audă cum s'ar întâmpla. În adevăr că animalele necuvîntătoare ast fel se nasc și ast-fel se educă de natură, dar omul devine om desevîrșit când învață de la dascăl, se educă și cunoște ce este bine și plăcut lui Dumnezeu, ce-l cinstit și folositor și în lumea acésta și în cea viitoare, așa ca să petrecă cu onóre, să fie folositor lui, Patriei și rudelor sale, prietenilor și fiilor săi. Cei ce ne învață asemenea lucruri se numesc învățătorii or dascălii noștrii. De asemenea trebuie să-i respectăm pe părinții noștrii spirituali, pe neguțitorii și pe artiștii ce ne-au învățat și trebuie să-i socotim ca părinți ai noștrii. După exemplul Marelui Alexandru și noi să ne obișnuim și să țicem ca el: că Filip părintele meu este cauza naturei mele ca om în lume, dar Aristotel învățătorul meu este motivul că am ajuns om cunoscând bine lumea. Asemenea trebuie să știe și să țică fie-care pentru sine față de învățătorul său.

Intrebare. Spune-mi acum și pentru iubirea către prietenii?

Răspuns: Cine se iubește pe sine, dorește să aibă prietenii, și cine se uraște pe sine nu va putea avea prietenii. Nici un om nu s'a născut în lume și n'a trăit timp îndelungat fără să fi întâmpinat nenorociri. Cel ce a fost nenorocit ori întristat, acela cunoște foarte bine ce lucru însemnat este prietenia, adevărata prietenie. Cel ce țică că prietenia nu este de nevoie în lume, trebuie să admită că și sórele nu este necesar în lume. Unde nu este sóre, toate sunt întunecate, iar acolo unde nu este prietenie toate sunt în nenorocire. Nici fericirile nu pot să fie plăcute fără prietenii, nici nenorocirile nu se pot ușura fără de prietenie. Cine iubește averea curînd se îmbogățește. Nimenii n'a putut să conserve și să câștige tesauere în lume fără prietenii. Marele Alexandru când a fost întrebat să spună unde 'și are tesauerele sale ascunse? În aceștia îi am; a răspuns arătând

pe prietenii săi, ce erau împrejurul său. Prietenul este pentru om jumătate din sufletul său. Prietenia este o însănătoșare mare a vieții. Cel ce n'are prieteni este tot-d'auna singuratic, sărac, temător, întristat și nemângâat, de și ar avea mii de alte lucruri necuvintătore și neînsuflețite. Pentru a avea cine-va prieteni credincioși pe toți ómenii este foarte greu, dar a nu-î avea vrăjmași este prea folositor, a avea puțini prieteni și credincioși este necesar. Pe prietenul credincios îl probéză nenorocirea prietenului, după cum aurul bun se probéză prin foc și pétra scumpă prin încercare. Când cine-va este fericit și bogat are mulți prieteni, dar este greu să știe care dintre ei sunt adevărați prieteni, necunoscând pe aceia cari-l iubesc pe el. Mulți sunt cari compățimesc cu prietenul lor când îl vęd nenorocit, iar când îl vęd iarăși în fericire îl pismuesc și zulipsesc. Aceia nu sunt prieteni ci uritori de bine, doresc ca prietenul lor să fie tot-d'auna nenorocit și mai jos de cât ei, pentru ca să-l albă ca serv al lor. Mulți sunt cari întrebuintéză pe prietenii lor ca pe farfuri și alte obiecte de ale lor, cari când sunt pline le cinstesc și le țin dinaintea lor, dar după ce le deșartă le aruncă îndărătul lor. Tot așa fac și acei prieteni falși, pe care-i numim lingușitori. De acești prieteni falși avea obiceiú acel vechiú bărbat Antigon să róge pe Dumedeú să-l scape, pentru-că de vrăjmașii mei vędúți, ȓicea, cunoscându i mă păzesc; dar de prietenii fățarnici necunoscându-i mă tem să nu cad în mrejele lor.... Omule nu socoti vrăjmaș pe cel ce te muștră, nici socoti de prieteni pe cel ce te lingușaste. Mai bine este să te iubescă cine-va spunându-ți cuvinte aspre, de cât să te urască, să te înșale cu limba viclénă. Cine este ignorant și se iubește pe sineși, acela nu va deveni nici o dată ceea ce dorește și voește. Fiecare dorește natural să se numescă învętat și înțălept, dar este peste putință să ajungă ceea ce dorește și voește, dacă și mai înainte când era ignorant nu se ura pe sine. De ase-

menea și cel ce vede pe prietenul său să facă ceva necugetat și el nu urăște fapta lui și nu-l îndrăpță, acela se pare că nu dorește să vadă pe prietenul său luminat și virtuos. Prietenul ce'ți pricinuește pierdere sufletului tău, caută prin ori-ce chip să-l corectezi, iar dacă nu poți, îndepărtează-te de el. Doctorul cel bun iubește pe bolnav, dar bóla lui o urăște și urînd-o caută să-l scape de ea, iar dacă vede că este nevindecabilă, atunci îl părăsește pe bolnav. De asemenea se cuvine și prietenul bun să iubească pe prietenul său, nu bóla lui, adică răutatea prietenului său. Pe prietenul adevărat îl câștigă timpul, îl probéză nenorocirea, îl întărește fericirea și numai mórtea 'l separă, întâlnindu-se iarăși în lumea viitoare. Când ai câștigat un ast-fel de prieten, să cređi că ai câștigat bogăția, ceea ce și chiar Impărații doresc. Și dacă să întimplă o mică greșală să facă să nu cauți pentru aceea să pierđi pe prietenului tău, pe cea bogăție a prieteniei tale. Fiînd-că prietenia care se desface și dintr'un mic motiv, aceea de la început a fost o prietenie falsă. Adevărata prietenie însă, pe unele din greșalele prietenului le corectéză, pe altele le trece cu vederea, la altele tace și le suferă, și apoi din cauza micei neînțelegeri ce se întimplă, iarăși se reînoește și devine mai plăcută de cât la început chiar..... Adevărata prietenie este un suflet care locuește în amândouă trupurile prietenilor, în cât secretele tale sunt secretele prietenului tău, opinia ta este și opinia lui, sfatul tău este și sfatul lui, întristarea ta întristarea lui, bucuria ta bucuria lui. Decî după cum te iubești cu totul pe tine, ast-fel trebuie să iubești cu totul și pe prietenul tău. Nu găsești nimic în schimb pentru prietenul credincios. Sufletul și viața omului sunt lucrurile cele mai prețioase din lume. Adese ori se întimplă ca omul să fie în pericol a-și pierde însuși sufletul său și viața, și ș'o câștigă iarăși prin mijlocul unui prieten credincios. Cum dar nu este prietenul tesaurul cel mai prețuit din tótă lumea!

Intrebare. Spune-mi acum te rog și pentru iubirea către femeea soție și către cei-l-alți casnici.

Răspuns: Iubirea către casnici trebuie să se facă cu bună înțelepciune și economie.

Intrebare. Ce lucru este economia?

Răspuns: Economia este gospodăria bună, drăpță, legală, înțelepță și cu respect către Dumnezeu, conform căreia gospodarul își administrează casa sa, și toate cele privitoare la averea sa, precum și persoanele pentru cari din cauza prieteniei vom vorbi aicea mai pe larg. După cum împărăția este gospodăria orașelor și a popórelor, deasemenea și gospodăria particulară (după cum dice Aristotel în capitulul III): că cel ce nu știe să-și administreze casa sa proprie, acela nu-l capabil de nici un oficiu nici bisericesc nici politicesc de a-l administra.

Intrebare. De câte feluri este gospodăria?

Răspuns: Economia, adică gospodăria (după cum spune Aristotel în cartea sa) este de două feluri; alta este cea a bărbatului și alta a femeii. Acțiunea orî treaba bărbatului este în special să câștige, iar a femeii ca să conserve cele câștigate, apoi amândoi trebuie să să-și amintescă că cele ce le câștigă și le posed nu sunt proprii ale lor, ci ale lui Dumnezeu care li le-a dat, iar ei nu sunt de cât epitropi asupra acestora și o dată aú a da sémă severă cum și la ce trebuinți le-aú administrat și întrebuințat.

Intrebare. De câți ani trebuie să fie bărbatul și femeea când voesc să se căsătorescă orî însóre?

Răspuns: Filosoful Platon scrie în cartea a treia a legilor sale, că bărbatul când voește să se însóre trebuie să albă vrîsta de trei-deci și cincî de ani, iar femeea mai mult și nu mai puțin de patru-spre-zece ani, pentru-că asemenea însoțire naște copii sănătoși și voînici, după cum spune Xenofont în cartea ce se numește constituția Lacedemonienilor.

Intrebare. Ce trebuie să cugete omul ce voește să-și ia soție ?

Răspuns: Omul când voește să-și ia soție trebuie să-și amintescă mai ales că Marele Dumnezeu și creatorul a toate, adică a făpturilor vădute și nevădute le-a creat fără a se cugeta mai înainte despre acestea, ci numai le-a cugetat, a ordonat și au apărut în realitate; dar când a voit să facă pe om creatura cea mai minunată, stă mai întâiu el singur, Dumnezeu cel închinat în sfânta Treime și se sfătuește dicând: să facem om după chipul nostru și după asemănare. Tot după acest chip și când a voit să creeze pe femei din costa lui Adam, mai întâiu se sfătuește dumnezeeste iubitorul de omeni dicând: să-i facem lui ajutătoare după el. Acest glas dumnezeesc scris la cel întâiu capitol ale sfintei Scripturi amintindu-și-l omul, se cuvine să-și caute femei cu cuget bun și înțelept și să și-o alegă nu cu ochii din afară, ci mai ales cu cei dinlăuntru. Adică să nu prea caute atâta la frumuseța femeii sau la urăciunea ei, la nobleța sau nenobleța ei, la bogăție sau sărăcie, ci să-i pese mai mult de educația și moravurile femeii, dacă este religioasă, dacă este onestă, dacă la frumuseța este asemenea lui. Pentru că ceea ce are aceste calități, aceea este frumoasă, nobilă și bogată și aduce cu ea în casa în care intră totă fericirea. Citim și în capitolul 14 al proverbiilor: că nu cea frumoasă sau nobilă, sau bogată, ci femeea cuminte și înțeleptă aceea didește casă, iar cea ignorantă și aceea ce găsește dădit ruinează și dărimă. Acolo dar unde este cunoștință, aceea este ornamentul cel mai frumos al femeii, și atunci ori-ce alte bunuri pe cari le are sunt înfrumusețate cu știință. Asemenea femei cerându-și de la Dumnezeu și omul vorbind cu înțelepciune, trebuie să se gândească că se unește cu aceea nu spre a se prebuși ambiți în chinuri, ci pentru ca să se înalțe împreună către împărăția cerurilor. De aceea trebuie să se facă cu aceea nu numai un corp, dar și un suflet

iubit și plăcut lui Dumnezeu. Ast-fel după legile dumnezești se unește bărbatul cu femeea și devin o însoțire, o pereche, un suflet, mai întâi pentru ca să fie unul altuia ajutor; al doilea ca să nască fii și să mărească aceia pe părintele ceresc, și să fie de folos și bisericei și Patriei lor, al treilea, pentru ca să nu afle motiv ori pretext să cadă în dorinți urte și patimi necuviințioase, ci să trăiască înțelepțește, regulat și plăcut lui Dumnezeu. Pentru aceea obicei-nuește Biserica să cunune cu bine-cuvîntare pe tinerii căsătorinzi, arătând că aceia învingînd patimile cele urte ale trupului se încunună cu cununile cinstei, înțelepciunii, a măririi și a virtuții, pe care păzind-o curată până la sfîrșit, prin acosta moștenesc și cununile acele ale vieții de sus și ale împărăției.

Intrebare. Dar cînd să întîmplă ca femeea cui-va să fie într'un chip cu totul neasemenea în cugetări cu bărbatul său, ce trebuie să facă acel bărbat ?

Răspuns: Omul prudent trebuie să gîndescă că pentru ca să găsească cine-va femei desevîrșită în înțelepciune în lumea acosta este lucru foarte de prețuit, chiar și de cît pa-serile Indiei mai scumpă. Din atatea mii de omeni căți-va cu greu au aflat. De aceea dacă se întîmplă cui-va femei care să nu-i semene de loc în cugetări, trebuie atunci să sufere învățînd o, sfătuind-o, deprindînd-o și răbdînd-o, pentru-că timpul adese îndreptă multe lucruri. Curios învață rabinii Jidovilor spunînd, că adică patru feluri de omeni sînt cari nu vor merge în judecata lui Dumnezeu; pentru a fi condamnați, fiind că au trăit suferindu-și în acosta viață canonul lor; iar aceștia sunt: Omul cel de tot sărac, omul care se ocupă pururea cu cartea, omul care suferă adese de bôle, și omul care avînd femei rea o suferă. Se exceptază numai să nu fie călcătoare de lege și să-i pricinuască nedreptate și necinste ilegală, pentru-că numai acosta răutate este de nesuferit, atît pentru femei cît și pentru bărbat. Iar

cele-l-alte rătăci ce se întâmplă să aibă femeea, acelea sunt rătăci comune femeilor și probabil pot să le vadă și la vecinii lui. Este adevărat că femeea este o ființă foarte schimbătoare în apucături, slabă și prea ușoară la gândire. Pe femei de cum-va o bați, îți aduci supărare ție însuși, dacă cum-va o necăjești mult îți fuge dintre degete ca și țiparul (chiscarul); iar de cum-va o desmerți prea mult te mușcă în taină ca și scorpia. Dacă o lași cu totul în voința ei și-i faci toate plăcerile ei, atunci se mândrește și te desprețuește. Mai multă grijă trebuie să aibă omul care guvernează o femeie și o casă, de cât acela care conduce o corabie mare în mijlocul mării.

Intrebare. Ce fel de precepte dar și legi trebuie să țină bărbatul ca să conducă bine pe femeea ce întâmplător a luat-o?

Răspuns: Bărbatul înțelept cugetând că femeea lui este a doua și jumătatea trupului său cu care s'a însoțit după legile naturale și dumnezeiești și s'a unit într'un suflet și într'un trup, lăsând pe tatăl său și pe mama sa; de aceea se cuvine mai întâiu a-și aminti tot-d'auna că femeea lui este un tovarăș ce i s'a dat de Dumnezeu și de aceea nu trebuie s'o considere ca sclavă a sa, nici iarăși ca stăpâna lui, ci ca costă a lui și sub mâna lui. Al doilea trebuie după cum voește ca ea să-i păzescă credința către el, tot asemenea și el să-i păzescă credința de onoare față de ea. Al treilea el să fie exemplu bun pentru femeea și copiii săi, pentru ca să trăescă cu cinste și plăcut lui Dumnezeu, și acele ce le dispune lor prin cuvânt, el să le realizeze cu fapta. Al patrulea trebuie să ție și să trecă cu vederea greșalele mici ale femeii sale, și când îi face observare să caute să-i facă cu așa chip, ca ea să se rușineze de el după aceea mai mult, de cât să se témă de el și să-l urască ca o servitoare și streină. Al cincilea se cuvine ca bărbatul când este în casă să facă și să lucreze în așa fel, ca și când ar lipsi să-și amintescă de el femeea sa și să-l dorească. Al

șaselea trebuie să facă femeii sale vestminte nici mai mediocre de cât ale celor de sama ei, nici mai luxoase. Pentru-că de-î va face mai rele de cât acele ce le pòrtă cele egale cu ea, o silește ca ea să afile mijlòce altele pentru ca să fie și ea asemenea cu acelea; iar de-î face mai luxoase de cât îi este de cuviință și puterea lui, o îndemná să devină luxosă și atunci de sigur că ochii ei vor plăcea și altora, dar cu mare pierdere pentru bărbatul ei. Al șaptelea trebuie să dea libertate și putere femeii sale să bea și să mănânce în fața lui; pentru-că cel ce se pòrtă așa ca femeile lor să nu îndrăsnescă să mănânce și să bea cât le place, aceia le motivează ca să bea și să mănânce pe ascuns. Al optulea nu trebuie să-î dea motiv adesea ca să fie dedată la plăceri trupesti, pentru-că ea nu-î țitòrea lui (curtezană), ci e femeea lui și să o țină tot-d'auna în cinste. Al noulea să nu-î dea atâta libertate ca să aibă prea dese sindrofii (întâlniri) cu vecinele și veciniî lui sau să dea fără știrea lui vre un lucru. Al decilea se cuvine atât bărbatul cum și femeea ca locul și timpul contactului lor să-l pázescă curat de orî ce pată, sfadă, iritare, mânie, supărare și beție, pentru-că copiii cari se concep în ast-fel de împrejurări de părinți de obiceiú samănă cu ei și devin aceia mânioși, supărăcioși și bețivi, ba câte o dată și vicioși. Cetesc în istorii că de multe orî s'aú născut copii defectoși și vițioși, pe cari i-aú conceput mumele lor în timpuri ce nu se cuvenea, adică în spre țile sfinte și sèrbători, în spre cari se cuvine să cugete la lucruri cerești și dumnezești.

Intrebare. Câte și cari lucruri trebuie să le pázescă și ascundă bărbatul de femeea lui?

Rèspuns: Bărbatul înțelept se cuvine cât e posibil tot-d'auna să păstreze ascuns și să nu știe femeea lui aceste trei lucruri. Întâiú începutul și sfirșitul avuției lui. Al doilea taínele și sfaturile afacerilor ce nu se țin de casa lui și al treilea neputința ce i s'ar întimpla trupului lui pentru

orî ce contact. Aceste trei păzindu-le neștiute bărbatul de soția sa o va avea tot-d'auna la vrerele lui.

Intrebare. Fôrte bine ne-ai învățat acestea despre bărbat și la timp potrivit și vă mulțămim; vă rugăm însă să ne spuneți ceva și de ceea ce trebuie să facă femeia gospodină, și dacă nu face de la sine s'o învățăm noi ca să le facă cum se cuvine.

Răspuns: Femeia înțeleptă și gospodină bună, care voește să petrecă în lumea acésta viétă pacnică și cinstită, fericită și plăcut lui Dumnezeu cu bărbatul ei, cu copiii ei și cu totă casa sa și să se învrednicéscă împreună cu ei și de viéta vecnică, trebuie mai întâi să cunóscă și să crédă în aceeași credință și religiozitate cu bărbatul ei; al doilea trebuie să-'și amintéscă tot-d'auna că este creată din cósta bărbatului ei și nu din capul lui, de aceea tóte cele-l-alte persóne și lucruri ce sunt în casa sa trebuie să le stăpănescă, afară de bărbatul ei; iar pe acela în tot-d'auna se cuvine să-l recunóscă ca cap și domn al ei. Al treilea trebuie ca pe prietenii bărbatului său să-l recunóscă și ea de prieteni și să nu aibă alți prieteni deosebiți de bărbatul ei. Al patrulea trebuie să nu priméscă pe nimeni în lăuntrul casei sale fără știrea, voința și dispunerea bărbatului său. Al cincilea trebuie să știe că trupul ei nu este al ei în puterea ei, ci în puterea și voința bărbatului ei. Al șaselea se cuvine ca cuvintele și faptele tainice ale casei sale să nu le răspândéscă în afară. Al șaptelea trebuie să întrebuinteze cheltueli în îmbrăcăminte și în ale gospodăriei după putința bărbatului ei și pe fie-care la timpul cuviincios. Al optulea trebuie să nu fie sfădălosă cu servitorii casei sau cu vecinii; să n'aibă multă curiositate, adică să nu-i placă să întrebe despre multe și să asculte să știe și să vorbéscă tot-d'auna pentru orî-ce lucru care nu privesc administrația casei sale. Să n'aibă limbă mușcătóre, să nu fie ne supusă bărbatului său, să nu fie dedată la băutura și mâncăciósă, să nu um-

ble necurată și nici să facă ochi dulci altora, și nenorociți bărbatului ei. Al noulea se cuvine ca copiii ei când sunt încă mici și de țăță în genere să nu lase și cum s'ar întâmpla să-i alăpteze ori ce altă femeie streină, care se poate să fie bolnavă, pățimașă, ori bețivă s'aũ grosolană și barbară, pentru-că filosofii spun, că copiii când alăpteză odată cu laptele primesc încă și o parte din caracteristica naturii aceleia care-i alăpteză. Pentru aceea și cei ce s'aũ alăptat cu lapte de la unele animale aũ ajuns bărbătoși, dar sălbatici ca fiarele. Mai ȃic filosofii încă că mintea pruncului mic este ca o hârtie albă și nescrisă, pe care dacă se imprimă ori scrie ceva cu greu este ca să se ștergă cu totul și să se înălbescă; asemenea și copilul mic ceea ce aude și vede, ceea ce prinde în mintea lui din început, aceea o conservă mai în totă viața sa și este cu greu după aceea ca să le uite. De aceea dar se cuvine ca muma înțeleptă copiilor ei și mai ales fetelor ei de'ndată ce încep a gângăi să lucreze tot-d'auna și să le vorbescă înaintea lor numai ce le este de folos; să nu-i lase să se preumbe încóce și în colo și nici să se depărteze de lângă ea; să nu pronunțe nici să cânte în fața lor lucruri de rușine, ca să nu devină și ei stricați și nerușinați. Apoi să nu istorisescă în fața lor povești și visuri înspăimântătoare și alte lucruri curioase și fantastice, pentru ca să nu-i facă fricoși și temători și când aude pe cine-va că cântă saũ povestește ast-fel de lucruri netrebnice să-l impede cu ori ce chip. Al ȃecelea, nici ea să nu fie fără lucru și nici fiicele și servitórele sale să nu le lase fără de lucru și în lenevire, ci se cuvine ca în tot-d'auna în mâinele ei și a celor să fie de lucru, la țesut, cusut și la alte treburi femeestii; pentru-că trândăvia și neocupația nu numai că nu sporește lucrurile casei, dar sunt și o perină pe care se odihnește diavolul și găsește timp ca să-i aprindă mintea și să-i introducă multe lucruri urite în capul seũ și acelor ce staũ fără

lucru și afară de vreme staū degeaba și'și perd timpul nelucrând. Femeea cuminte nici odată nu stă fără lucru, de cât când trebuie, or când 'i dīce bărbatul ei, atunci trebuie să asculte, și să știe tot-d'auna că voința ei nu este în puterea sa ci a bărbatului său. De aceea trebuie să fie inima, ochii și limba femeii la bărbat, să rîdă când rīde acela, să ofteze când oftéză acela, să se întristeze când se întristéză acela, iar acēsta nu trebuie s'o facă fățarnicindu-se și colachisindu-se ca un lingușitor și strein, ci cu inimă și suflet curat, ca unii ce sunt un trup și un suflet după legile firești și dumnezești. Vedem când ne dōre capul, atunci și cōsta și toți membrii trupului sunt în suferință; iar când capul este sănătos, atunci și cele-l-alte membre sunt sănătōse. Ast-fel se cuvine ca femeea înțeleptă să cugete tot-d'auna că capul ei este bărbatul ei, și după cum vede că este el așa să fie și ea și ast-fel să conducă și educe și pe cei-l-alți membri ai casei, adică pe copiii săi când sunt mici. Pentru-că făcēndu-se mari și ajunși în vristă atunci este trēba părintelul ca să-i învețe cele ce se cuvin, iar nu mama.

Intrebare. Cum decī trebuie să educe părintele pe fiil săi, după ce cresc și aū ajuns la vremea de învățatură?

Răspuns: Părintele înțelept trebuie să-'și amintēscă tot-d'auna că este epītropolul lui Dumnezeu preste copiii săi, pentru cari are a da socotēlă lui Dumnezeu, dacă a neglijat după putința lui în tot chipul ca să-i învețe cele de trebuință, să-'și amintēscă orī-care părinte că așa-i va avea la bătrīnețele lui pe copiii săi, cât i-a învățat când erau tineri. Mai întâiū trebuie părintele ca el singur saū prin mijlocul altui cui-va cu fapta și cu cuvīntul să învețe pe copiii săi credința adevērată și religiozitatea, întārīndu-l în frica lui Dumnezeu; pentru-că tīnērul care are frica lui Dumnezeu, are bine-cuvīntarea lui, dupre cum și în alte istorii și mai ales în cartea sfințită a lui Tobie cetim și vedem. După aceea să-i învețe și o știință saū artă trebuitōre în a-

céstă vieță. Al doilea trebuie să corecteze și îndrepte greșalele lor, să nu-i fie milă de varga lui, dacă iubește pe copiii săi, dar cu un chip moderat și prudent, pentru ca să nu-i facă de micți fricoși și temători. Al treilea, trebuie să aibă autoritate (putere) asupra fiilor săi, nu ca un împărat tiran sau aspru, ci ca un părinte iubitor de copii, nici iarași să considere pe fiil săi ca pe servitor, după cum făceau în timpurile vechi Perșii, cari (după cum scrie Aristotel în cartea a opta a moralei sale) aveau obiceiul de a întrebuința pe fiil lor ca sclav. Al patrulea, să nu arate veselie prea mare pe fața sa înaintea copiilor săi, și mai ales la fiicele sale, a căror trup trebuie să i-l conserve cu multă atențiune, pentru că dice Ecclesiastul în capitolul XVII: ai fiice mărită-le la vremea lor și vei face lucrul cel mai mare. Al cincelea, se cuvine ca omul înțelept să nu dea avuția sa sau lucrurile sale nici femeii sale nici la rudele sale ori prietenii săi și nici copiilor săi, căci mai bine este ca aceia să aibă trebuință de părintele lor și să-l roge la nevoie, de cât el să aibă nevoie de ei, cari pôte l'ar neglija, după cum împrejurările din lumea acésta falsă și înșălătore adese au dovedit-o. Iar dacă părintele devine prea bătrân și copiii își iaú avuția lor, trebuie aceia tot-d'auna să-și amintescă de legile firești și dumnezești ca să iubească, să cinstescă și să îngrijască de părinții lor. Și dacă aceia vorbesc și fac ceva neregulat din adinca lor bătrînețe trebuie să-i sufere, după cum și aceia le-au suferit într'un timp nebuniile, jocurile și cuvintele lor copilărești și faptele lor de copii. Dar pentru acéstă iubire și cinste a copiilor față de părinții lor am vorbit îndeajuns mai sus.

Intrebare. Rămâne acum să ne spuim ceva și pentru educația servilor, cum să se facă ?

Răspuns: Acela care are un servitor își are tréba lui făcută pe deplin, acel ce are doui o are pe jumătate, cel ce are mai mulți o va avea tot-d'auna pe nedeplin. Causa este

că acolo unde sunt mulți aruncă grija unul asupra altuia, și când nu se face tréba, aruncă greșala unul asupra celui-alt. Se cuvine deci ca omul prudent să nu aibă nici mai mulți nici mai puțin servitori de cât îi cere trebuința, că- rora să li se dea aceste trei lucruri: mâncare, îmbrăcăminte și salariul lor, însemnându-le tréba lor și să nu-î lase nici odată fără lucru său neregulați și obrasnici. Când sunt bolnavi să-î îngrijască, ca să-î iubească fiind sănătoși. Pe cei buni să-î iubească, pe cei răi să-î corecteze și așa-î va face pe toți ajutători la lucrul său. Să nu facă în fața lor lucruri necorecte și nici să se arate prea vesel, pentru ca să nu-î desprețuască; dar să nu se arate iarăși sălbatec și aspru pentru ca să nu-î urască ca pe un tiran. Când le poruncește la serviciile lor sau când îi muștră să-și amintescă pururea că și aceia sunt ómenî raționali ca și el și creștini, și mai ales când se întimplă ca aceia să fie niște buni supuși la stăpânul lor, după cum se cuvine, după cum poruncește Sf. Apostol Pavel în epistolele lui către Colasenî și Efesenî. Când sunt abili (pricepuți) la serviciul lor, când au urechi de măgar adică îndoite de mari și îndeajuns ca să primescă cuvintele și muștrările stăpânului lor cu răbdare, când au mâini deschise spre serviciu, închise însă la furt, răpiri și nedreptate, când au picioare de capră, adică sunt gata și iute la serviciul lor și nu cârtesc de loc la ordinele stăpânului lor, asemenea servitori să-î socotescă omul de mari ajutori ai lui, să-î iubească și să-î ajute și să-î economiscă și cu cuvîntul și cu fapta și pentru sufletul și pentru trupul lor cu ceea ce le trebuie și este plăcut lui Dumnezeu.

Acestea, prietene, îngrijaște-le, acestea făptuește-le și acestea vorbește-le și când pleci séra în așternul tău gândește-te cum ai petrecut acea zi, și dacă vei găsi că așa este bine și plăcut lui Dumnezeu, bucură-te glorificând pe Dumnezeu care te-a zidit pentru ca să te învrednicescă după

aceea să umbli cum se cuvine. Și așa vei bine-plăcea lui Dumnezeu și oamenilor și ție în viața prezentă, și te vei învrednici și de cea viitoare, Amin.

NOTĂ. Primește chir Ióne al meu, iubite al meu prietene această carte prea mică ce ți o aduce ca dar prietenul tău Auxențiu și citește-o și ți amintește pururea de sincerul tău prieten, și să nu socotești că cu acesta mi-am îndeplinit datoria mea ce ți-o datoresc pururea și trăind și murind.

Aceste reflexii morale-religioase și populare, le-am tradus dintr'un manuscris grec, compus în Moldova, la Iași, spre sfârșitul sec. XVIII și începutul sec. XIX. Aceste sfaturi fiind pline de învățături serioase sunt de bună seamă o veche succesiune a timpurilor anterioare, iar autorul nu e pôte de cât numai compilator al lor. În tot cazul sînt de un mare folos social chiar în timpurile noastre, pentru că sînt principii ce conțin educație creștină. Despre acest manuscris și autorul lui vom mai vorbi curînd cînd vom reproduce și alte pericope din el.

C. E.

SISTEMUL

BISERICILOR ORTODOXE AUTOCEFALE.

Acesta este titlul unui important articol, apărut în trei numere consecutive ale revistei ateniene *Anaplesis* ('Ανάπλησις). Articolul în chestiune este datorit eminentului și distinsului profesor de istoria bisericăscă la facultatea Teologică a universității din Atena, Dl. Anastasie Diomid Kiriakos.

Motivul, ce s'a dat D-lui Kiriakos, spre a expune sistemul bisericilor creștine Ortodoxe Autocefale, a fost următorul: D-nul Geltzer, profesor la universitatea din Iena, visitând Orientul, a scris impresiunile sale asupra bisericilor ortodoxe, impresiuni, cari au fost reproduse în resumat și de ziarul Atenian *Asti*. În aceste impresiuni, D-nul Geltzer, emite ideea, că bisericilor autocefale ortodoxe le lipsește un centru, că n'au o unitate bisericăscă; că s'ar fi depărtat de la vechea organizare a bisericeii creștine și că ar fi mult mai bine și mai folositor pentru aceste biserici, dacă Patriarchul ecumenic din Constantinopol ar avea și el o au-

toritate supremă asupra acestor biserici. Așa precum Papa de la Roma are asupra tuturilor bisericilor papistăsești.

D-nul Kiriacos, răspunzând D-lui Geltzer, arată, că aceste idei ale sale sunt cu desăvârșire greșite și desastrose, iar nu de folos bisericilor autocefale. Domnia sa probază acesta expunând în mod istoric documentat starea, organizarea și administrarea sa și modul, cum s'a condus Biserica creștină de la întemeierea sa, în decursul timpului și până în prezent. D-nul Kiriakos dovedește, că actuala organizare a bisericilor creștine autocefale ortodoxe este singura adevărată organizare a Bisericii creștine, conformă cu spiritul acestei sfinte și mântuitoare religii și identică, adică neschimbată și nealterată de cum o avea Biserica în primele secole. În același timp constată, că Bisericile ortodoxe autocefale sunt singurile, care reprezintă creștinismul în plinitatea sa și că aceia, care s'a depărtat de la credința evanghelică și tradițiunea primelor secole, sunt Biserica Romei, cea întâi și după aceea Bisericile protestante, care au degenerat cu desăvârșire într'un haos, de unde nu numai că le este cu neputință a mai eși, dar este întrebarea, dacă se mai pot pretinde biserici creștine, întemeiate pe învățătura evanghelică și pe adevărată tradițiune, conservată de la început în Biserică.

Articolul D-lui Diomid Kiriakos este de mare importanță, căci prin el distinsul profesor, răspunzând D-lui Geltzer, apără întreaga Ortodoxie în fața lumii papistăse și protestante de acușățiunii lipsite cu desăvârșire de orî ce bază istorică. Iar competența bătrînului și consumatului profesor, mai ales în cestiunile istorice, cu care se ocupă de aproape jumătate de secol și ca profesor de istoria bisericăscă la universitatea din Atena, mai bine de 35 ani, este necontestată.

Traducând acest articol îl împărtășim cu plăcere cititorilor revistei «Biserica Ortodoxă Română».

Iată conținutul lui:

Sistemul bisericelor Ortodoxe Autocefale.

Adesea ori auzim pe aceia, cari nu cunosc spiritul administrativ al bisericii ortodoxe, uni creștini ortodoci, alții streini dicând, că sistemul bisericilor autocefale este rău și detestabil și că ar fi fost mult mai canonic și mai de folos bisericii orientale, dacă Patriarchul ecumenic de Constantinopol ar fi avut o putere supremă, după modul bisericii apusene și ar fi condus el direct din Constantinopol bisericile diferitelor popore ortodoxe, așa precum Papa conduce direct din Roma bisericile catolice ale lumii întregi. Acesta, dic ei, ar fi dat multă putere bisericii orientale și legătura ei de unire ar fi fost mai tare, de cum este acum. Atunci ar fi fost mai multă viață în ea și guvernele diferitelor popore ortodoxe, nu ar fi apăsate aceste biserici, așa precum fac astăzi.

Aceste opinii, după noi, sunt cu desevirșire greșite. Ele dovedesce o absolută necunoștință a modului de administrațiune al bisericilor ortodoxe, cari din timpurile cele mai vechi, a fost diferit de acela al bisericii occidentului. Ele denotă și necunoștința istoriei bisericii ortodoxe și cu toate acestea este regretabil, că ele se ved și în ultima scriere: *Impresiuni din Orient* a germanului Geltzer, profesor la Iena, impresiuni, cari în resumat s'aun publicat și în ziarul Atenian *Asti*.

Prin cele ce urmază ne vom încerca a proba:

1°. Că sistemul bisericilor autocefale este cel mai vechiu; acela care a fost d'a pururea în Biserica de orient și
2°. Că acest sistem nu numai, că nu este rău și detestabil, dar este cel mai bun. Din el rezultă multe bunuri și este singurul, care apără Biserica de despotismul papal, de acel sistem cu desevirșire concentrat și carele, din cauza prea marelui împuterniciri a centrului, apasă bisericile parțiale. Sistemul nostru ne apără și de starea de descompunere

și anarhie a bisericeii protestante, care lipsită cu desăvîrșire de un centru óre-care, a pierdut orí-ce unire și tinde către desăvîrșita descompunere, din cauza continuelor separări și împărțiri.

1º. Sistemul bisericilor autocefale este cel mai vechi, este acela, care a fost tot-d'auna în Biserica de orient.

Să vedem mai întâi, cum se administra Biserica în cele din'tâi treii secole, adică în timpurile înainte de marele Constantin. Toți istoricii sunt de acord, că în acel prim și stră-vechiu period, fie-care biserică parțială era autocefală, nu numai în imperiul roman de răsărit, ci și în cel de apus. Ast-fel: Bisericile Egiptului, Siriei, Asiei Minore, Pontului, Traciei, Macedoniei, Ahaiei, Africei de nord, care era provincie romană cu centrul în Cartagena, bisericile: Aquileei, a Mediolanului, Galiei, Ispaniei, Britaniei și cele-l-alte, erau autocefale. Ele se conduceau de mitropoliții lor, adică, de episcopii, cari residau în capitalele acelor provincii romane și de episcopii cei de sub ei, cari se întruneau în Sinod. Ast-fel de biserică autocefală era și biserica Romei, iar episcopul Romei era, ca și cei-l-alți mitropoliți și periferia sa metropolitană se întindea asupra părților Italiei de mijloc și de jos (provinciae suburbicariae). Tóte aceste biserici parțiale erau independente unele de altele și autocefale. Biserica Romei, în părțile occidentului și bisericile Alexandriei și Antiohiei, în părțile orientului se onorau óre cum mai mult de cât cele-l-alte biserici, din cauza însemnătăței politice a acestor cetăți. Întâetatea de onóre între acestea o avea biserica Rómei, ca biserica capitalei întregului imperiú, ca fiind cetatea împărătéscă, precum dice canonul 28 al sinodului al IV ecumenic.

Aceste întâetăți însă, erau simple întâetăți de onóre, precum între frați; fie independenți, fie nevrîsnici, se onorează mai mult fratele cel mai mare și are o influență morală, fără însă ca din acéstă cauză să-'și impună voința sa asu-

pra celor-l-alți frați și să aibă putere și stăpânire asupra lor. Întăetatea dar a Romei era întăetatea de onóre, iar nu de *suveranitate și stăpânire* (honoris, non jurisdictionis seu potentiae).

Este adevărat, că episcopii Romei, deja încă din secolul al II, din iubire de mărire și începătorie, înăscută la Romani, aveau pretențiunea d'a se impune celor-l-alte biserici și a le supune voinței și stăpânirei lor; dar încercările lor acestea s'aũ respins de episcopii bisericilor parțiale, atât din orient, cât și din occident, cari și-aũ apărat cu multă căldură și curagiũ independența bisericilor lor autocefale. Ast-fel Policrat episcopul Efesului, împreună cu episcopii Asiei Minoare, aũ respins către finele secolului al II pretențiunea lui Victor episcopul Romei, carele voia să le impună practica bisericii romane, cu privire la timpul serbărei Paștelui. În secolul al III, episcopii Africei, sub conducerea lui Ciprian mitropolitul Cartagenei, aũ desaprobat prin două sinóde (an. 255 și 256), părerea episcopului Romei Ștefan, despre botezul ereticilor, părere pe care acesta voia chiar prin amenințări să o impună bisericilor lor.

Unitatea și unirea bisericilor, în cele trei dintăi secole ale creștinismului, se vede dar că consta, nu din supunerea bisericilor parțiale unui episcop óre carele, ci din unitatea credinței, pe care o mărturiseauã tóte bisericile parțiale din iubirea lor reciprocă și a episcopilor lor. În aceste timpuri nimic alt nu se vede, de cât o influență morală, pe care exercitaũ asupra lucrurilor mitropoliții cei mai însemnați deatunci; în primul loc al Romei și după el al Alexandriei și al Antiohiei; ș'acésta din cauza însemnăței politice a cetăților, în cari se aflaũ.

Acésta era organizarea și sistemul administrativ și de conducere al Bisericei, atât în orient, cât și în occident, în cele trei secole primare. Precum se vede era în vigóre sistemul bisericilor Autocefale.

Dar să venim la timpurile posterioare marelui Constantin și până la schismă sau separarea bisericilor.

Din timpurile marelui Constantin Biserica Apusului¹⁾ a început puțin câte puțin să se depărteze de sistemul bisericilor autocefale; căci Roma reușise încetul cu încetul să supună sieși toate bisericile parțiale ale apusului și să ia în mâinile sale, adică să conducă ea afacerile acelor biserici; iar bisericile parțiale ale apusului au pierdut astfel toată independența sau autocefalia lor. Mai întâi disputele cu arienii și după aceea, disputele despre cele două naturi; precum și toate discuțiile dogmatice, care au turburat Biserica în decursul secolelor IV până la al VIII, din cauza pericolului ce amenința Biserica, mai ales când se întâmpla, ca imperatorul să fie favorabil ereticilor, lucru care se întâmpla adesea, făcea pe episcopii diferitelor biserici parțiale să se concentreze pe lângă episcopii și ierarhii, cei mai însemnați și mai puternici, ca astfel să poată opune o rezistență mai puternică contra protivnicilor și persecutătorilor.

În părțile apusului era natural, ca în acele timpuri de grea cumpănă episcopii să se alipescă pe lângă episcopul Romei și în el să își concentreze toate speranțele lor; căci el era episcopul cel mai însemnat între episcopii occidentului și Biserica sa era cea mai însemnată, pe de o parte ca Biserica din capitala imperiului, iar pe de altă parte singura în acele părți, care își urca originea ei până la Apostoli, ba chiar înființată de ei, căci dacă tradițiunea despre Petru este nesigură, despre Paul se știe cu siguranță din însuși Noul Testament, că a predicat acolo Evangeliul.

În timpul luptelor cu Arienii, cu semi Arienii, cu Monofiziții și Monoteliții, protegiați de imperatori, episcopii apusului luptau, având în fruntea lor pe episcopul Romei și acesta a obișnuit pe acești episcopi, ca să primescă povești

---

¹⁾ Sub acest nume autorul articolului înțelege Biserica Romei.

și sfaturii de la episcopul Romei. Așa în cât tovărășia și alianța cu el, cu timpul și forțe de grabă s'a transformat în subjugare. Ast-fel cea întâiu biserică, care fu supusă jurisdicțiunei bisericei romane, fu biserica Iliricului, așa numit Oriental, care mai târziu, sub Leon Isavru fu dată bisericei de Constantinopol. Supunerea acésta s'a făcut cu multă greutate.

Biserica Africană, pe la începutul secolului al V, încă rezista, nevoind a se supune Romei, căci vedem, că la sinodul al doilea, ținut la Milev (an. 416), se condamnă toți acei clerici, cari ar apela la judecătii dincolo de mare (ad transmarina judicia), adică la Roma. Dar sub Leon I, adică pe la jumătatea secolului al V, această biserică se supuse Romei, cerând protecțiunea puternicului episcop al Romei, contra apăsărilor, ce sufereau din partea Vandalilor, ce prinseseră atunci Africa.

Biserica Galiciană a rezistat mai mult, la tendințele de cucerire ale episcopilor Romei, mai ales pe timpurile marului lor episcop Ilariu din Arelata.

Chiar și luptele cu Iconomahii din secolul al VIII, acelaș rezultat l'au avut, din punctul de vedere al cestiunei, ce ne preocupă, adică și ele au contribuit, ca în Apus să ridice și să înalțe autoritatea și puterea episcopului Romei, pentru că și atunci episcopii Apusului, ca să pôta lupta contra lui Leon Isaurul și contra împăraților următori, protivnici icónelor, au fost nevoiți a se uni cu episcopul Romei și astfel să'l recunoscă pe acesta, ca centru lor de activitate și ca mai marele lor.

A doua cauză, care a înlesnit concentrarea întregii puteri administrative a părților Apusului în mâinele episcopului Romei, fu aceea, că de la secolul al V, când au început năvălirile popórelor nordice a Anglo-Saxonilor, în Apusul Europei, în centrul ei și chiar în părțile ei sudice, năvălirile: Vandalilor, a Galilor, a Burgunđilor, a Longobardilor, a Fran-

cilor, a Anglilor și alții, pe cele mai multe din aceste popóre, biserica Romei este aceea, care le-a convertit la creștinism. Și aceste popóre au primit atunci de la Roma, nu numai creștinismul, dar și civilizațiunea, cultura, artele și totul. Și ast-fel din cauza marelui respect, ce'l aveau către Roma, toate aceste popóre convertite de ea, au primit cu plăcere supunerea și supremația ei, supunându-se administrațiunei ei bisericești.

Al treilea motiv este, că pe scaunul Romei au stat ómeni cu multă experiență întru ale administrațiunei, ómeni cu amor de întâetate, cari aptitudinea d'a administra și governa o avéu în măsură egală, cu iubirea de a domina și ast-fel ei au putut încetul cu încetul să supună toate bisericile parțiale ale Apusului și să nimicéscă orí-ce urmă, despre independență sau autocefalia lor. Ast-fel de bărbați au fost în deosebi trei: Leon I, Gregoriu Dialogul și Nicolae I.

Încă o cauză, care a ridicat autoritatea și puterea episcopului Romei, mai pre sus de a tuturilor Bisericilor Apusului și pe care am amintit'o în precedentele, este că biserica Romei era în aceste părți singura biserică cu origină apostolică și în același timp în capitala imperiului.

Din aceste cauze, la cari de sigur au contribuit și multe altele de o ordine secundară, Apusul tu biserica Romei în frunte, în timpurile posterioare marelui Constantin, 'și-a schimbat vechiul sistem al administrațiunei bisericești. A început ca aci să lipséscă sistemul autocefal și independent al bisericilor parțiale și ast-fel a se dispărea orí-ce independență a lor, iar episcopul Romei, zelos de întâetate și supremație, supra numit de la secolul al VI Papă, ia asupra'si conducerea și administrarea tuturor acestor Biserici și exercita asupra lor totă autoritatea și puterea sa.

În secolul al IX, noul sistem de concentrare, rezultat din iubirea de întâetate a bisericei romane, d'a supune toate bisericile Apusului sub autoritatea nemărginită a Papei, s'a

dat pe față și s'a formulat în întregul său, în faimósele decretalií pseudoisidoriane (decretales Pseudoisidorianae). Acest sistem de administrațiune, care sugrumă tótă libertatea bisericilor parțiale și carele da tótă puterea centrului, căruia sunt subjugate tóte cele-lalte biserici, carele schimbă caracterul bisericilor surorí în biserici supuse și sclave bisericei romane, devenind apăsate de acésta, de la acéstă epocă este sistemul, care domnește în întregul occident creștin și domnește și până în ziua de astă-đi. Ast-fel a luat naștere. El s'a transformat în despotismul papal, carele apasă greu până în zilele nóstre asupra bisericilor Apusului, iar în evul mediú s'a resimțit mai mult, de cât ori când, căci atunci puterea Papei era în apogeul ei și ajunsese a se impune chiar regilor și împăraților, pe cari îi punea și depunea după plăcerea sa. Iar prin înfricoșata inquisițiune sacră siluia conștiințele și a aruncat pradă flacărilor și morței mií nenumărate de suflete sub pretext, că le-ar fi protivnici. El a împiedecat pe cât aú putut progresul științei și desvoltarea libertăților politice, aprópe de tóte popórele apusului, de la renaștere până în timpurile moderne. Dar chiar și astă-đi despotismul papal, fie că timpurile s'aú schimbat cu totul și puterea laică l'a mărginit cu desevírșire, totuși stă ca un efialte pe spatele popórelor catolice, declarându-se pe față inamic al progresului și al orí cărei desvoltări libere a acestor popóre, atât în cestiuile religióse, cât și în vieța lor politică, culturală și socială. Probă la acésta este faimósa enciclică a lui Grigoriú al XVI, care excomunica orí ce libertate și progres; enciclica lui Piu al IX, în același spirit; dogma infailibilităței, decretată de sinodul din Vatican, care culminéză puterea despotică a Papei și chiar enciclicele actualului Papă, Leon al XIII, în favórea retrograților Jesuiți, inamici ai luminei recomandând și apărând resuflatei teologie scolastică a lui Toma Achinatul. Pentru acésta în occidentul Europei, statele pretutindení sunt în

luptă cu pretențiunile excesive ale Papei și sunt nevoite să prigonască pe ȧesuiți și alte ordine monahice, cari servesc orbește pre Papa, aducând la îndeplinire pretutindenți planurile sale. Tot din această cauză bărbații cei mai culți și luminați protesteză pretutindenți, contra despotismului papal, ba încă și toți teologii catolici iubitori de libertate, declară sistemul administrativ al bisericeii romane, ca neconform cu adevăratul progres al bisericilor și al popoarelor în genere. Tot acesta a fost cauza, pentru care s'a ridicat contra despotismului ȧesuitic al Papei vechii catolici, flórea culturii catolice, având în fruntea lor pre cei mai însemnați și mai iluștri teologi ai timpurilor noastre, ca Döllinger, Fridirich, Reinike Sulte, Jacint, Micho, Pasalik și alții.

Iată unde a adus lucrurile sistemul administrativ centralisatar, care concentreză tótă puterea în mânele Papei; în-lăturând pe cel al bisericilor autocefale, carele, precum am vėđut, a fost sistemul primitiv și cel mai vechi al administrațiunei bisericești.

Dar să vedem și Biserica Orientului din aceste timpuri.

În Orient, în timpurile de la Marele Constantin (an. 313) și până la începutul schismei (an. 867) s'a conservat sistemul primitiv de administrațiune bisericească, acela al bisericilor independente, și autocefale, acela care unia bisericile prin unitatea de credință și prin legătura reciprocă a iubirei, ce o aveaũ bisericile între ele și episcopii lor între dînși. În Orient fie-care biserică parțială a fost și a rămas d'a pururea independentă saũ autocefală. Ast-fel aũ fost independente între dînsele bisericile patriarhale ale centrelor politice, după împărțirea ce o avea imperiul roman de răsărit, împărțire căruia s'a acomodat și împărțirea bisericească, anume: bisericile Constantinopolului, Alexandriei și Antiochiei, la cari s'aũ adăogat în timpurile lui Teodosiũ al II și biserica Ierusalimului, după însemnătatea religioasă a S-tei cetăți. Aceste trei din urmă patriarhii, atunci nu erau ne-

însemnate, precum sunt astăzi, ci aveau număr mare de episcopi și milioane de credincioși. Patriarhia de Alexandria avea 110 Episcopi; cea de Antiochia 170, iar cea a Ierusalimului 90. Nici unul dintre acești patriarhi nu se putea amesteca în afacerile Patriarhiei celui-l-alt. Patriarhul de Constantinopol avea întâetatea de onoare, pentru-că era în cetatea, capitală a imperiului, fiind onorat al doilea după Episcopul său Patriarhul Romei. Dar precum acestuia, atribuindu-i-se întâetatea de onoare asupra tuturilor, nu i se permitea nici un amestec sau înruiure în afacerile celor-l-alți, de asemenea se onora și cel de Constantinopol, fără ca să-l recunoască vre-o putere sau supremație asupra lor.

Tote bisericile parțiale erau considerate ca surori între ele, întru toate egale în drepturi. Numai cele două biserici: a Romei și a Constantinopolului se socoteau ca surori mai mari și aveau o întâetate de onoare față de cele-l-alte, dar atâta tot și nimic mai mult.

Autocefală a fost și biserica Ciprului, recunoscută ca atare prin canonul al VIII al sinodului al III ecumenic, ținut la Efes, la anul 451. Tot ast-fel independente au fost și bisericile celor-l-alte popore, ca de exemplu: a Armenilor, Ibirenilor, Abisinienilor și altor popore ortodoxe pe atunci, întru cât ele nu se despărțiseră de lumea creștină ortodoxă prin diferențe dogmatice. Fie-care din aceste biserici fiind independentă sau autocefală își administra afacerile sale bisericesti, în mod liber și independent de or-ice amestec sau supremație străină, căci se socotea ca crimă sau încălcare a drepturilor canonice, amestecul cui-va, adică al vre unui episcop în afacerile unei biserici străine. Iar acesta o precisează și determină foarte clar canonul al II al sinodului al II ecumenic prin cuvintele: «*Episcopii cei de prestecărmuirii*¹⁾, pe bisericile cele afară de hotarele lor

1) Prin ocărmuirii se înțeleg periferiile administrațiunilor patriarhale.

să nu le bântuască, nici să turbure bisericile, ci după canóne, episcopul Alexandriei, numai pre cele din Egipt să economisască. Iar episcopii Răsăritului¹⁾, pre singur Răsăritul să'l ocărnuască.....

Acelaş lucru îl stabileşte şi canonul 34 apostolic, când dice: *Episcopii fieşte-căruia neam (naţie) se cuvine a şti (a cunoşte) pre cel întâi întru dînşii şi a'l socoti pre el ca de cap.....*

În Orient a fost usul, ca împărţirea administraţiunei bisericesti să aibă de normă şi să se conformeze cu împărţirea administraţiunei politice, adică: *Orînduială bisericescă*, trebuia precum dice canonul XVII al sinodului, *să urmeze şi să se conformeze formelor politice şi publice.*

Dar o administraţiune bisericescă nu se putea amesteca în afacerile administrative ale alteea. Pentru acésta, când Iuliú Episcopul Romei, a voit a se amesteca în afacerile bisericilor orientale şi se silea, ca să readucă pe scaunele lor pre episcopii cei goniţi de semi-arieni, acest amestec orientali l'au respins, precum mărturiseşte istoricul Socrat în istoria sa bisericescă. D'asemenea, când a urmat o óre-care neînţelegere în Constantinopol, cu ocasiunea alegerii lui Nectarie şi au voit a se amesteca întru acésta Episcopii Italiei, intervenţiunea acestora a fost respinsă cu desevirşire şi în acelaşi timp cu indignare de Episcopii Orientali. Episcopii orientali au protestat energic şi în timpurile lui Inocenţiú I, Episcopul Romei, când acesta, în timpul turburărilor ocastrate în Orient, din cauza exilării Sf. Ión Chrisostom, a voit a se amesteca în afacerile bisericeii de Constantinopol (comp. Sozomen ist. bisericescă VIII, 28). În genere în biserică principiul consacrat şi respectat era a-

---

¹⁾ Prin episcopii Răsăritului, canonul înţelege pre episcopii Siriei, numită atunci Răsăritul.

cesta: Că episcopii bisericilor din Occident nu aveau dreptul de a conduce și administra, de cât bisericile Occidentului; iar cei ai Orientului, numai pe cele din Orient. Pentru această împăratul Constantin, scriind către episcopii occidentali ai sinodului din Arminiu, ținut la anul 359 (comp. Mansi actele sinod. III, 259), le spune, că nu au dreptul a hotărî ceva privitor pe orientali, căci acesta s'ar considera ca o încălcare a drepturilor acestora.

Asupra cestiunilor de interes general patriarhii (cinci la număr, socotit ca al V al Romei, pentru părțile Occidentului) se consfătuiau împreună cu conducătorii celorlalte biserici autocefale și se înțelegeau între dînșii prin scrisori. Iar la nevoie Împărații, convocau sinode generale, chemând la consfătuire generală pre reprezentanții tuturilor bisericilor.

Aceste sinode generale sau universale, numite sinode ecumenice, reprezintă biserica de pretutindenii sau întreaga Biserică a lui Christos din totă lumea sau de pre totă suprafața pământului. În acestea însă, fiind-că ele s'au ținut în părțile Orientului, în cetăți, unde predinau Grecii (Niceea, Constantinopolul, Efesul, Chalcedonul), în majoritatea lor luaă parte episcopi greci ai Orientului, iar din părțile Occidentului, episcopi ai Bisericeii Romane, luaă parte prea puțin.

Primul din aceste sinode s'a ținut, fără vre-o influență a episcopului Romei. Al doilea a avut între președinții săi, pre un episcop, care nu era recunoscut la Roma. Al cincilea a desaprobat pe episcopul Romei din acele timpuri, Vigiliu. Al șaselea a condamnat ca eretic pe Onoriu, Papa al Romei; iar sinodul Quinisext a desaprobat și a condamnat foarte multe din dispozițiunile și hotărârile Bisericeii Romane.

Aceste fapte și exemple de felul cărora s'ar putea număra foarte multe, dovedesc în modul cel mai evident, că ideile episcopului Romei nu puteau fi impuse, că sinodele,

cară reprezenta Biserica universală, deși ținute în Orient și compuse în majoritate din episcopi orientali, puteau să condamne opiniunile și vederile papilor, ba puteau chiar să-i declare de eretici, când ei se dovedeau că sunt.

Tóte acestea mărturisesc și dovedesc în modul cel mai evident, că în aceste timpuri (de la Constantin cel mare și până la începutul schisme), în Orient se conserva sistemul bisericilor autocefale, căci exista mai multe biserici parțiale, independente și autocefale întru toate una de alta, și singură unitatea credinței și legătura dragostei era cea care le unia. Ele respectau numai ca biserici surori mai mari Biserica Romei și a Constantinopolului, și după acestea se onora d'asemenea bisericile Alexandriei, Antiochiei și Ierusalimului; dar nu atribueau și nu recunoșteau acestor biserici de cât o înțetate de onóre, nici o putere și nici o supremație. Sinódele universale sau ecumenice, erau singurile care reprezenta întréga Biserică și erau recunoscute ca autoritatea supremă, căreia trebuia a se supune toți. Acésta și ast-fel era organizarea Bisericii în aceste timpuri.

Dar să venim și la timpurile posterioare schisme, la timpurile posterioare lui Fotie (după anul 867).

De la începutul schisme (an. 867), până la cucerirea Constantinopolului de Turci, în Biserica noastră creștină ortodoxă a Orientului vedem păstrându-se acelaș sistem al Bisericilor autocefale și independente. Cele patru patriarhii au fost și în aceste timpuri întru toate Biserici autocefale și independente una de alta. Biserica Ciprului a fost și ea autonomă și condusă de ierarchii săi ca biserică autocefală. S'a întâmplat câte o dată și au fost timpuri când din cauza năvălirii mai întâi a Arabilor, apoi a Seleucișilor, a Cruciașilor și a Mamelucilor, ca patriarhii Alexandriei și Ierusalimului precum și Archiepiscopul Ciprului să fie nevoiți a părăsi scaunele lor și să petrecă mai mult în Constantinopol, ba

chiar să se și alégă aci nu numai ei, ci și următorii lor, fără să fi văduț chiar scaunile pentru cari s'aũ ales și tóte acestea să se facă sub conducerea patriarhului de Constantinopol, ba s'a întâmplat timpuri când acesta să conducă chiar și afacerile bisericești a acestor patriarhii, un interval de timp mai lung sau mai scurt, dar acestea erau simple excepțiuni dictate de nevoile timpului și de împrejurările cu desăvirșire grele prin cari trecea Orientul. Tóte acestea impuse de împrejurări, dar ele nu aũ rezultat, nici din us, nici nu erau consacrate prin vre-o lege.

Autocefalia acestor patriarhii și a bisericei Ciprului se póte dice că nu a încetat un singur moment, din punctul de vedere legal. Ea se exercita nu numai în baza usului păstrat de la început, dar chiar în baza canónelor și a diferitelor legiuri bisericești. Ea a fost se póte dice, sdruncinată, nu însă nimicită; așa în cât excepțiunile impuse de împrejurări grele ale timpului și de nevoe nu aũ suprimat nici legile bisericesci, nici drepturile și privilegiile acestor biserici. Pentru acésta aceste patriarhii, precum și biserica Ciprului, se sileaũ, orĩ de câte orĩ se presenta ocasiune, să facă uz de tóte drepturile lor canonice de biserici independente și autocefale și să se arate și afirme ca biserici desăvirșit autonome. Autocefalia sau independența, întru cât privea administrațiunea bisericescă aũ dobândit-o încetul cu încetul și acele biserici, ale popórelor ortodoxe, cari aũ fost convertite la creștinism de Biserica Creștină ortodoxă din Constantinopol sau de misionari ai Bisericei de Orient în genere, cum aũ fost bisericile: Bulgarilor, a Sêrbilor și a Românilor. Ast-fel biserica bulgară a devenit independentă bisericesce în timpurile regelui Simeon I (an. 888—927), când Patriarhia ecumenică din Constantinopol a recunoscut de autocefal pre arhiepiscopul Achridei, unde pe atunci Bulgarii își aveaũ centrul lor politic și religios (932, *Furlati Illyricum sacrum* VIII, 195). Mai târduũ când după distru-

gerea primului imperiū bulgar s'a înființat al doilea stat bulgar, avēnd de capitală a sa Târnova, Archiepiscopul acestei cetăți a fost de asemenea recunoscut autocefal sub Asan I și Ioan Duca Batoze la 1234. Româniți la rândul lor, la început uniți cu Bulgariți, cu cari formaū imperiul Romāno-Bulgar, iar mai în urmă despărțindu-se, aū devenit și ei, după aceea, independenți bisericește sub arhiepiscopii de București și Iași. Iar biserica sērbă s'a făcut autocefală în timpurile Impēratului Teodor Lascar I, sub patriarhul Gherman, la anul 1221, cu arhiepiscopul din Peciu.

Ast-fel tot-d'auna în Biserica creștină ortodoxă de Orient s'a socotit că este bine, drept și conform cu principiul consacrat și conservat de la început în această Biserică, unde starea de lucruri religioasă s'a conformat stărei de lucruri politice, ca tot-d'auna un popor independent și liber politicesce, să fie liber și independent și bisericește. Deci se învederăză mai clar de cât chțar lumina sōrelui, că și în timpurile de la începutul schismei și până la căderea Constantinopolului în Biserica Ortodoxă de Orient, în privința administrațiunei bisericești s'a păstrat sistemul bisericilor autocefale. Fie-care biserică parțială, era autocefală și autonomă și se administra de sine, fiind întru toate de sine stătătoare și independentă. Patriarhul de Constantinopol avea tot-d'auna întâetatea de onōre; el era întâiul între ierarhiți bisericilor Ortodoxe, centrul vizibil al Bisericei Ortodoxe și exercita cea mai mare influență asupra afacerilor bisericești; însă această influență era morală și se basa pe însemnătatea politică și pe onōrea ce o avea Constantinopolul, față de toate cele-l-alte cetăți. Biserica d'a ci era, precum am đis, sora cea mai mare, care se respecta mai mult, dar nu avea nici un drept și nici o stăpânire asupra celor-l-alte biserici, și nici episcopul, adică Patriarhul ei, nu putea a se amesteca și a se impune, ca cum ar fi avut óre-carī drepturi, în afacerile celor-l-alte biserici creștine ortodoxe autocefale. El se bucura de

o simplă întâetate de onóre, nu însă de drepturi administrative.

Dar iată-ne deja ajunși la timpurile posterioare cuceririi Constantinopolului de Turci.

După căderea Constantinopolului sub Turci, organizațiunea bisericescă nu a suferit nici o schimbare, și nici nu putea să sufere, căci în Biserica noastră, orînduiala administrativă, care s'a păstrat intactă din primele secole ale creștinismului, și s'a aprobat și consfințit prin sinódele ecumenice, este și rămâne d'a pururea respectată și se păstrează; și nimeni nu îndrăznesce și nici nu póte să schimbe bazele saũ principiile organizațiunei bisericesci ortodoxe; iar aceste baze și principii, sunt bazele și principiile sistemului bisericilor autocefale.

Principiul fundamental al acestei organizări administrative, în Biserica Orientului este că: toate bisericile ortodoxe parțiale, să fie autocefale independente și autonome și să se administreze de sine. Aceste biserici să se considere între sine ca biserici surori și să dea una alteea tot ajutorul posibil și sfatul cel bun. Să conserve toate dogmele Bisericii Ortodoxe, cele hotărite de cele șapte sinóde ecumenice și în genere credința predată noué de sfinții părinți și canónele cari orînduesc cele privitoare pe administrațiunea bisericescă, pe cult și disciplina bisericescă. Să onoreze mai presus de oricare altă biserică, biserica de Constantinopol, ca soră mai mare, care la rîndul ei consultată fiind, trebuie să dea cu totă buna voință tot ajutorul și sfatul cel bun. Pentru acesta Patriarchul de Constantinopol trebuie a se socoti cel întâi între ierarhi, centrul văduț și șeful Bisericii Ortodoxe, al cărei cap este Iisus Christos, și prin El, toate bisericile parțiale să se înțelegă între dinsele asupra oricărei chestiuni generale privitoare pe toate bisericile ortodoxe.

Ast-fel Biserica noastră s'a condus pe aceste baze și principii și după timpurile posterioare căderii Constantinopolului.

Cele patru patriarhii (Constantinopol, Alexandria, Antiochia și Ierusalimul) au fost și în aceste timpuri, ca și mai înainte, independente unele de altele și autocefale. Și dacă în adevăr, precum am arătat, din cauza împrejurărilor nenorocite, a lipsei de clerici culti, conștiincioși și din cauza lipsei unui număr suficient de episcopi, au fost timpuri când patriarhiile de Alexandria, Antiochia și Ierusalim, nu se mai conduceau de sine, ci patriarhiile lor ședeau în Constantinopol, se alegeau aci și se conduceau nu numai ei ci și patriarhiile lor de Patriarhul de Constantinopol și sinodul său, toate acestea n'au fost de cât excepțiuni, de scurtă durată, excepțiunile impuse de nevoie și împrejurări, iar nu de us și legi.

Din contră conform usului stabilit și recunoscut și conform legăturilor canonice respectate de la început, cele patru patriarhii se consideraau tot-d'auna ca autocefale, independente una de alta și fie-care administrată de sine. Pentru acesta chiar în acele timpuri de restriște, patriarhiile Alexandriei, Antiochiei și Ierusalimului, ori de câte ori puteau să albat un număr suficient de episcopi pentru a putea să țină sinod și să alégă ei pe Patriarhul lor și să conducă ei afacerile patriarhiei, ci tot-d'auna usaau de aceste drepturi ale lor. Pentru acesta Patriarhul de Ierusalim de exemplu, carele a reușit, din timpurile lui Gherman II (an. 1518), să se încungiere de clerici distinși, capabili și erudiți și în acelaș timp mulți la număr, cari compuneaau așa numita comunitate a sfintului Mormint, foarte rar simțea nevoea să recurgă la ajutorul amical și frățesc al Patriarhului de Constantinopol, în ceea ce privea rezolvarea cestiunilor pendinte de Patriarhatul său. Și de asemenea ori de câte ori se întâmpla ca Patriarhul ecumenic să se amestece cu nedreptul în afacerile sale, amenințând ast-fel autocefalia și autonomia Patriarhiei sale, el a protestat energic în fața celor-l-alte biserici. Ast-fel când în anul 1866, Ciril din Bizanț, Ar-

chiepiscopul muntelui Sinaï, care din timpuri străvechi aparține jurisdicțiunii Patriarhului Ierusalimului a fost hirotonisit contra ordinii canonice în Constantinopol și nu în Ierusalim, și în urmă venind la neînțelegere cu monahii monastirei din muntele Sinaï, și a cerut mijlocirea și concursul Patriarhului ecumenic și nu a recurs la Patriarhul de Ierusalim, precum se cuvenea, Patriarhul Ierusalimului Ciril al II, a desaprobat amestecul Patriarhului ecumenic, și după ce a caterisit sinodicește pe Ciril, relativ de amestecul Patriarhului ecumenic, a formulat principiul că patriarhiile toate sunt autocefale și nu recunosc altă autoritate asupra lor, de cât pe aceea a sinodelor ecumenice.

De asemenea ultima alegere de Patriarh în Alexandria, a lui Fotie, s'a făcut de clerul și poporul bisericii Egiptului, fără vre un amestec sau influență străină, iar Patriarhul își exercita administrațiunea sa, fără cel mai mic amestec sau influență a vre unei alte autorități spirituale administrativ străine.

Chiar și în Antiochia cu ocasiunea ultimei alegeri, a lui Meletie. Aci fie că lucrurile ajunseseră într'un punct cu desăvârșire extrem; din cauză că episcopii de origină arabă ai acestei patriarhii, s'a ademenit de influența politicej rusești, care urmăresce slăbirea elenismului în Siria și Palestina, și înălțarea favoriților ei indigeni Arabi, chiar și ei pentru a apăra actul alegerii viciose lui Meletiu, s'a pus tot la adăpostul autocefaliei tronului Antiochian, și cu autocefalia aș voit să acopere toate neregularitățile săvârșite cu ocasiunea acelei alegeri.

De asemenea și autocefalia bisericii din Cipru s'a păstrat și s'a respectat în timpurile de la căderea Constantinopolului și până în ziua de astăzi. Episcopii Ciprului cu arhiepiscopul lor cu reședința în Leucosa, aș condus, aș administrat și conduc până astăzi în mod independent afacerile bisericesti ale întregii insule, fără ca să fie supuși vre unei au-

torităţii bisericeşti străine. Iar arbitragiul patriarhiilor, pe care l'aŭ cerut una din cele două partide ce s'aŭ format cu ocasiunea ultimei alegeri a Archiepiscopului lor, după mórtea lui Sofronie acéstă intervenţiune, este în pericol de a nu se putea realiza, căci ea nu a fost cerută de amândouă partidele; de óre-ce *ipso jure*, nimeni nu póte interveni ca arbitru saŭ judecător în afacerile bisericeii Ciprului; nici chŭar Patriarchul ecumenic, carele deşi are întăetatea de onóre între cei-l-altŭi patriarhi, dar nu are nici o putere administrativă, ca să póta interveni cu dela sine putere în afacerile celor-l-alte biserici ortodoxe.

Chŭar şi cele-l-alté popóre ortodoxe: Ruşii, Ortodoxii din imperiul Austro-Ungar, Sêrbiŭ, Româniŭ şi Bulgariŭ după principiile cari aŭ domnit d'a pururea în administraţiunea Bisericeii Ortodoxe de Orient, fiind state independente, aŭ dobândit şi bisericile lor independenţa; căci ordinea şi administraţiunea bisericească a trebuit să se conforme ordinii administrative politice conform canonului 17 al sinodului al IV ecumenic; conform cuvintelor lui Fotie care ŭice: *«Cele bisericeşti, şi mai ales cele privitoare pe administraţiunea bisericească, trebuie să se acomodeze schimbărilor şi stărei politice, aşa precum a fost tot-d'a-una* (epistola către Papa Nicolae I) şi conform cuvintelor canonului 39 al sf. Apostoliŭ care ŭice: *«Episcopii fie-cărei naţiuni, trebuie a şti pre cel întâiŭ între ei şi a'l avea pre el de şef al lor»*.

Unele din aceste popóre, precum am vedŭt, ŭşi dobândiseră autocefalia lor înainte de căderea Constantinopolului. Ast-fel aŭ fost Sêrbiŭ, Bulgariŭ şi Româniŭ. Autocefalia însă a Bisericeii Sêrbilor şi a Bulgarilor s'a desfiinţat, mai târđiŭ, sub Samuel I (an. 1766 şi 1767), când Ierarchii Sêrbi şi Bulgariŭ, din cauza apăsărilor străine şi pentru a se bucura de privilegiile acordate de cuceritoriŭ turci bisericeii Patriarcale din Constantinopol, aŭ cerut ei însuşi, precum afirmă

Sergiu Macreu (comp. Satha bibliot. evului mediu III, 251) protecțiunea directă și dependența lor de Patriarchia ecumenică din Constantinopol. În secolul trecut însă dobîndind independența politică, aș cerut, și aș dobîndit, și independența bisericească, precum era foarte natural, și nimeni nu are nimic a le imputa pentru acesta. Numai Bulgarii sunt condamnați, nu pentru că voiaș și ei să dobîndescă independența bisericească, ci pentru-că nu s'aș mulțămît a cere și a înființa iexarchia lor în Bulgaria proprie, ci aș pretins a o extinde asupra întregului Imperiu Otoman, cuprinđend pre toți Bulgarii, ce s'ar afla în el, și cu centrul ei în Constantinopol. Ei aș voit adică ca în Imperiul Otoman să existe două biserici, de o potrivă, *cea grécă și cea bulgară*, amêndouê avêndu-șî centrele lor în Constantinopol, unde să-șî aibă reședința, atât Patriarchul ecumenic cât și exarchul bulgar, și în fie-care provincie a Traciei și Macedoniei să fie alături un episcop grec și altul Bulgar și Grecii să aparțină episcopului grec, iar Bulgarii, celui Bulgar, împărțind ast-fel pe locuitorii aceleași localități după naționalitate. Acest lucru este neauđit și nici o dată n'a fost în Biserică; iar canónele interđic categoric ca să fie în aceeași cetate saș eparhie doi episcopi (canon. VIII al sinod. I ecumenic și can. XVI al sinod. I și al II). Pentru acesta cu drept cuvînt Patriarchia ecumenică, în anul 1872, sub Antim al VI, la marele sinod local ținut la Constantinopol, la care a luat parte și cel-l-alti patriarhi (afară de cel al Ierusalimului) și archiepiscopul Ciprului, aș declarat pre Bulgarii de schismatici, de óre-ce în anul acela, în mod abusiv, necanonic și contrar ordinei păstrate în biserică, aș înființat o biserică, care nu póte fi recunoscută de dreptul canonic bisericesc, și aș instalat în Constantinopol un exarh al bisericei Bulgare.

Biserica rusă fiind-că a primit lumina evanghelică de la biserică de Constantinopol, și la început avea nevoie a fi

îngrijită și condusă de patriarhia ecumenică, mai ales din cauza stărei aprôpe barbare în care se afla atunci poporul rus, a fost administrată bisericeste mult timp de biserica patriarchiei ecumenice. La 1051, Ieroslav, următorul lui Vladimir, a voit a face biserică Rusă autocefală, precum avea tot dreptul a fi, căci stat independent, după principiul dominant în Biserica de Orient, trebuie să aibă și biserică independentă. Dar următorii săi având în vedere starea culturală a țerei, care era încă în mare întunec, și sperând ajutor din bunele relațiuni și îngrijirea ce o aveau din partea patriarchiei ecumenice, succesorii la tronul Rusiei, n'aū urmat exemplul lui Ieroslav. Ast-fel Biserica Rusă devine autocefală abia la finele secolului al XVI (anul 1589), când mitropolitul de pe atunci al Moskvei, sub patriarhul Ieremia al II, a fost ridicat la demnitatea de Patriarh devenind ast-fel biserica Rusă, biserică patriarhală, demnitate pe care Petru cel Mare, la anul 1721, a transformat'o în biserică Sinodală, substituind patriarhatului sinodul administrativ, cu reședința în Petersburg.

La anul 1740, a devenit autocefală și biserica creștinilor ortodoxi din Imperiul Austriac, cari ridicându-se la mai multe milioane aū fost în urmă împărții bisericește în trei biserici ortodoxe independente: a) A Sêrbilor din Austria, sub archiepiscopul din Carlovitz și ale Românilor sub archiepiscopii din Ermanstadt și Cernovitz; acestui din urmă aparținând și Rutenii ¹⁾. Tôte acestea s'aū făcut conform spiritului ce însufleștește și conduce administrațiunea bisericească în biserica de Orient. Ast-fel, Rușii, creștinii ortodoxi din Austria, Români, Serbi și chiar Bulgarii, fiind state politicește independente, aū trebuit să'și albe și bisericele lor independente.

Chiar și Grecii, pentru aceleași rațiuni, înființând la 1830

---

¹⁾ D-l Diomid, îl consideră pe acesta din urmă mai mult al Rutenilor de cât al Românilor—Traducătorul.

regatul Greciei, nu era posibil să nu cêră ca și biserica regatului lor să fie independentă și autocefală. Se cuvenea ca și aci să se aplice același principiu. Trebuia și aci ca formelor politice libere și independente să urmeze și ordinea bisericească liberă. Trebuia ca episcopii regatului grecesc să albă o autoritate înaltă bisericească proprie a lor. Pentru acêsta ômenii cei mai însemnați politici, clerici și învățați, cu toții s'a u pronunțat pentru ideea ca independenței politice să urmeze și independența religioasă a bisericeii regatului grecesc. Pentru acêstă idee s'a luptat încă din anul 1821 marele Corais, primul dintre erudiții greci mai însemnați, după cucerirea Constantinopolului. (Indemnurile politice ale lui Corais de Therian în viața lui Corais III, 131). Intru cei mai călduroși apărători ai acestei idei au fost și Farmakide, Vamva, Constanda, Duca și toți clericii mai distinși, precum și chiar arhieriei regatului.

În conformitate cu acêstă idee apărâtă de toți cei ce voia u binele regatului și al bisericeii, și conform canônelor și principiilor cari domnea u în administrațiunea bisericilor ortodoxe, dela început, și așa precum s'a făcut cu cele-l-alte state cari avea u biserici ortodoxe (Rusia, Austria), arhieriei regatului elenic, după invitațiunea guvernului, au proclamat în ziua de 22 Iulie 1833, în Nauplia, independența bisericeii regatului grecesc, și s'a constituit sinodul compus din cinci membri, ca cea mai înaltă autoritate bisericească independentă, care să conducă afacerile bisericești. Atunci s'a făcut legea organică și toate legile necesari pentru organizarea bisericeii; ca: legea episcopilor și cele-l-alte. Acêstă independență a fost proclamată și de constituțiunea din 1844, prin cele două dintâu articole ale sale, cari au fost reproduse și în constituțiunea din 1864. Legea organică din 1833 s'a modificat în unele din părțile sale în 1852. Atunci Patriarchia ecumenică dând tomul sinodic, prin care recunoștea cele efectuate în Grecia, a cerut modificarea legii organice.

Unele din cele pretinse de patriarhie, s'aŭ primit nu însă tóte, căci legea organică a rămas pe aceleași baze, pe cari se alcătuiseră. În Grecia așa dar, în 1833, nu s'a făcut alt ceva de cât aceea ce se făcuse în tótă lumea ortodoxă. S'a făcut aceea ce trebuia a se face. Aceea ce cereau canónele, usul păstrat de secole în biserica Orientului; aceea ce se făcuse înainte de 1833 și s'a făcut și după aceea la tóte popórele Ortodoxe: la Ruși, la Ortodoxii din Austria, la Români, Sêrbi și cei-l-alti. Grecia nu putea face excepțiune. Dacă s'ar fi făcut, o ast-fel de excepțiune, ar fi fost ceva derisoriu, neregulat, un lucru neauđit, o inovațiune, care ar fi fost cu desêvirșire contrara principiilor consacrate și practicate în administrațiunea bisericescă a Bisericei Orientale.

(Va urma).

D.

AMINTIRI DIN ISTORIA BISERICESCĂ.

De la 1750—1800

de

S E R G I U M A C R E Ū.

N O T E

Puse de autor la sfirşitul Istoriei sale, ca lămuriri asupra unor împrejurări date.

Vezi Bis. Ortodoxă Română No. 8 anul XXV.

La pag. I. In al XVI secol bisericesc, trecut Biserica Ortodoxă de răsărit a lui Christos a respins cu ajutorul lui Dumnezeu multe încercări de diferite viclenii ale Bisericei apusului. Mulți bani apoi a cheltuit din contribuțiile obștești pentru trebuințe, mai ales pentru reșezările și strămutările și schimbările Patriarhilor Scaunului Ecumenic. Dădea anual și tributul numit *haragi* Patriarhul pentru arhieriei locale, cari întemeindu-se pe hrisovul prerogativelor îngăduite lui prin sigil roșu împărătesc, erau de alt-fel nesupuși dărilor și neîmpedicați de a săvirși cele impuse lor. Prin urmare erau săraci arhieriei locale pe atunci, însă foarte puțin supuși și îngreueați de datorii și de cereri de pro-

cente, având unii înclinare de la sine și pentru trebuințele întâmplătoare, gata a aprinde zelul credincioșilor pentru armonia obștească a Bisericilor și servind la trebuinți ca să îndeplinescă cu grabire îndemnurile patriarhale. Deci așa în curs de 244 de ani de la cucerirea Constantinopolului s'au economisit cele bisericesti fără greutate. Iar în anul mântuirii 1697, pe timpul preasfințitului și prea înțeleptului Patriarch Chir Calinic al II, fiind pentru a doua oară Patriarch, a cuprins o nevoe puternică bisericile. Căci sburdând unii scurți la vedere ca să se îmbogățască tot mai mult au ajuns la atâta nereligiositate, în cât să se cêră de la cei ce guvernau și bisericile de pretutindena ca proprietăți particulare, făgăduind ca să le cumpere cu mulți bani, ca *Melicané* și să aducă anual venitul, ca *Mucadan*. De aceea ambele păreri s'au socotit că sînt folositore pentru cei ce stăpâneau și în conformitate cu cele legilate la ei împărătește s'au pus socotințele în practică. Deci o astfel de născocire satanică a înfricoșat totă biserica și pe proistoșii ei, mai ales pe Corifeii i-a adus la cea mai mare neliniște. De aceea alergând la Împăratul, care era atunci în Adrianopol s'au încercat să câștige cauza. Deci au explicat vătămarea din această viclenie a ordinei legiuite și dovedind că este neasemănată și ne potrivită această nedreptă calificare de proprietate particulară cea bisericescă, și s'au pus atunci ca să respingă viclenia, însă a cheltuit foarte mulți bani pentru ca se înduplice părerile celor de la Guvern, pentru care, deși s'a făcut contribuție obștească, dar majoritatea ș'a luat-o asuprași Scaunul ecumenic, după cum se pôte vedea despre toate acestea în scrisoarea Patriarhală sinodică înscrisă în sfințita condică la anul mântuirii 1697, în luna Mai, Indicțiunul al 5.

Deci de atunci s'au început imposibilele de acum ce ne bântuesc și dările și greutățile bisericilor. Căci dacă atunci temporal s'au înlăturat, puțin după aceea iarăși reinnoit și

n'aũ încetat făcând acelaș lucru, făcându-și o cale de îmbogățire din această socotință demonică ce l aũ țesut asupra noastră pe nedreptul vicleniile. De aceea obosind de cheltueli și Patriarhii și Arhiereii, aũ hotărât sinodic, pe timpul pururea amintitului Patriarh Ciprian I, ce era pentru adoua oră Patriarh ca să primescă această estimare și darea anuală, ceea ce se chlamă *miri*, și aũ făgăduit să îndeplinescă cele ce s'aũ poruncit de Marea Biserică, ca să afle repaus de supărare și să sfărime pornirile cele nebunești și să rumpă cu totul speranțele intrigei lumești rău pornite, iar el explicându-și greutatea că pe timpul lui se supun bisericile la dare și gândindu-se la nenocirea bisericilor ce ar urma din acesta și pretextele spre îmbogățire a celor iubitori de judecăți și nereligioși, a preferat să se retragă din Scaun, de cât să cedeze violenței gâlcevitorilor. Cădând el, s'a ridicat Cozma al III de la Sinaia la 1713 anul mântuirii, care a și făgăduit plata anuală a hotăritei dări. Ast-fel dar începând răul de la anul 1697, și combătut prin deobște mijloce, adnis nu s'a curmat și schimbat de asupra bisericilor și arhierieilor, ci a cădut asupra-le ca o socotință inevitabilă. Din aceste pricină împrumuturile Marel Biserici s'aũ înmulțit în acești de acum puțină ani, în cât la anul 1720, pe timpul pururea amintitului Patriarh Ieremia al III se resuma mai la trei mi l de talanți de argint adică pungi. Vădând Patriarhul că nu pôte nici măcar procentele să le plătescă, desbrăcându-se de ornamentarea obicnuită patriarchală, trimițând pe acasă și pe arhierieii petrecători în aula Patriarchală, pe la Eparhiile lor, și alungând pe mulți preoți și Ierodiaconi de la marea Biserică, lăsând numai doi cari să servescă pe rând cu săptămâna, s'a îmbrăcat în haie rupte, s'a așezat pe o căpățină și se plângea de săracie către datornici, de cari acuzat la înalta Pörtă a mărturisit că datorește, dar că nu are de unde plăti, de aceia a fost aruncat în temniță. Persistând în urmă, a fost eliberat

plătind cu reducere, unuia jumătate, altuia a treia parte și altuia și mai puțin, și a ridicat reaua datorie a bisericei și chemând pe arhierii, banii dați cu reducere i-au cerut de la ei și i-au trimis pe ei la Eparhiă. Deci acesta s'a socotit întâia datorie eparhială, fiind pentru atuncea prea ușoră și mică. Iar eparhiile cele mici și îndepărtate de împărăție s'au lăsat cu totul libere de orî ce datorie¹⁾.

«După cum la stelele cele mai mari și la cele mai mici luminază în tot universul corpurile cerești și desăvîrșaște producțiile din el, până și în cele mai din lăuntru ale pămîntului, din care causă semănăturile produc seceriș felurit, arborii și erburile tot felul de fructe și răsare iarbă spre hrana animalelor și spre ferirea de bóle și siguranța vieței, de unde numărul animalelor de tot felul este mai mult, de unde frumuseța metalelor și strălucirea și frumosul petrelor scumpe și pentru ca să nu lungim cuvîntul enumerând pe fie-carî aparte, și de unde curg tot felul de bunuri omenirei; lăudăm pentru tóte acestea Divinitatea prin cuvinte nu mai puțin noi, de cât tóte câte spun mărirea lui. De asemenea și pe poporul cel cu numele de Christos 'l luminază în tótă sffnta Biserică de pretutindenea Episcopii, asemenea celor mai mici stele. Peste ei stăpânește corul sfințit al Metropoliților, iar mai presus de ei se ridică respectata trinitate a Arhiepiscopilor Ahridei, Ciprului și Pecului, mai presus însă stă preste toți cei patru Patriarhii de Dumneđeú aleși, al Constantinopolului, al Alexandriei, al Antiochiei și al Ierusalimului, asemenea cu corpurile (astrelle) cele mai luminoase și cu strălucirile vivifică sf. Biserică a lui Christos. Și așa prin deosebirea, varietatea gradelor strălucește acéstă de Dumneđeú bine așezată ordine și bună-cuviință, nedeosebindu-se nici de cum prin acéstă schimbare de grade

---

¹⁾ Copie asemenea cu originalul de pe timpul pururea amintitului între Patriarhii Domnul Calinic, de la 1697 a anului mântuirei, în luna Mai, Indicțiunul 5, extrasă din sfințitul codice.

unirea bisericeii, și iarăși nici prin această legătură se ivește deosebirea între ele; ci scaunele cari stau cele mai sus și arhiepiscopiile cinstite după acelea împreună cu arhieriei supuși lor se pòrtă cu de la sine putere în sfera proprie a administrării lor, conservând în totul integritatea și liniștea; iar prin chipul legăturii și cu împreună conglăsuirea socotinței iarăș se unesc, și nici pleacă spre margeni străine și nici se reslățesc de și se deosebesc cu mica deosebire prin administrarea cuviinciosă fie-care dintre ei, de cea spirituală și vecinică și de cea ecumenică și actuală. De aicea comunicația misteriiilor, succesiunea hirotoniilor și harul. De aicea urmarea neînteruptă a preoției și Episcopiei. De aicea se revarsă rugăciuni și bine-cuvintări celor credincioși, iar vicleniile eresurilor și a dogmelor străine se taie din rădăcină spre mărirea Sfintei Treimi a unuia și singur Dumneșeu. Acesta ne învțăm prin canónele de Dumneșeu inspirate ale sínodelor ecumenice și locale, și tot acesta am învțat și din sfințitele Cuvinte a purtătorilor de Dumneșeu părinți și dascali ai sfintei Biserici a lui Christos, și acesta mărturisim și noi și îndemnăm pe toți ca să țină și să păstreze neschimbate prerogativele bisericeii. Și acum, fiind-că unii ucenici de ai lui Satana, de cari ne rușinăm a le pronunța numele, găsind motiv vinđarea oficiilor externe ca câștig, pe care o numesc *Melichianè*, au îndrăznit să calomnieze în acesta bisericile de pretutindenea, în cât și pe acestea să le vinđă, nu mai puțin de cât Mucatale de afară, celor ce dau mai mult și celor ce făgăduesc că vor plăti o cantitate de bani mai mare, și nu numai că au răpit opinia și consimțimintul stăpânitorilor ba se încercau prin această pornire de chizășii (ipotece) să corumpă totul, și să se calce în picătoare bisericile de pretutindenii cedându-le celor de alt neam. Iar noi încurajați prin buna voință a Celui de sus, am alergat și am cădut la puterea autocratică și prin explicarea perđării Satanice și prin cheltueli am aruncat

de la noi perđarea obřtESCă. ři dar intrunindu-ne smerenia nOstră ři prea fericitul ři prea înřeleptul Patriarch al Ierusalimului Domnul Dositeiřu ři cei ce dintre preasfinřii arhieriei se aflařu în Adrianopol ři prea cinstiřii ři prea respectařii ři învEřařii clerici ai Marei nOstre Biserici a lui Christos, ři prea onorařii boeri, pentru-că nu puteam cu nici un chip să respundem singuri la suma mare a cheltuelilor făcnte de bisericile de pretutindenea pentru nevoea obřtiei, a vicleniilor ři a nenorocirilor insemnate, spre scăparea lor, am găsit cu cuviinřă, ca noi să suportăm mai tOtă greutatea cheltuelei, dar să ajute în parte ři cele-l-alte Scaune Patriarchale ři Archiepiscopiiile autonome, ca vEřutul rEřu obřtesc cu ajutoruri obřteřti să fie tăiat, după cum se arată în inscrișuri aparte. Dar pentru ca să nu se facă exemplul acEștă contribuție ři ajutor ce s'ařu efectuat din necesitate ři să aibă motiv cine-va dintre Patriarchii posteriori abuzând de ceea ce a avut loc o singură dată pentru vindecarea obřtESCă ři să explice acEșta spre propria sa avariție ca să facă cerere mare sařu mică sařu sub cuvint de ajutorinřă sařu sub alt pretext ři ocașie către cei autonomi ori Scaune Patriarchale, ori Archiepiscopale, ne pronunřăm cu socotinřă obřtESCă ři sinodicește: că dacă cineva ar îndrăzni de acum înainte propunEřd ori-ce fel de pricinuire, prin cerere de bani ca să calce prerogativele vechi ři libertatea nediscutată a celor-l-alte sfinte biserici, ori dacă cineva ar contribui ři ajuta la acest lucru fără de lege, sfinřit sařu laic să fie cu tořii împreună aforisiřii de către Tatăl, Fiul ři Sf. Duh ři în vEřul de acum ři în cel viitor ři bleștemařii ři neertařii ři nedeslegařii după mOrte, ři supuși anatemiil vecnice ři vinovařii focului Geenei. Drept care s'a scris acEștă hotărire sinodică ři s'a dat în mânia prea fericitului ři prea înřeleptului Patriarch al Ierusalimului Domnul Dositeiřu, tran-

scrisă în acest sfințit Codice a Marelui noastre Biserici a lui Christos spre știință și siguranță.

Al Chizicului Ciril, al Halcedonului Gavriil, al Adrianopolului Atanasie, al Rodului Costandie, al Didimotihului Ieremia, al Dristrei Atanasie, al Nicomidiei Partenie, al Târnovului Teodosie, al Filipopolului Neofet, al Ioaninelor Climent, al Anhialului Daniil, al Maroniei Calinic.

La pag. 2. Pe timpul Patriarchului Ciril al V, pururea amintitul, când a fost pentru întâia dată Patriarch s'a pronunțat în Biserica de răsărit a lui Christos, că Latini sînt nebotezați și pe cei ce veneau la Biserica Ortodoxă din Biserica latină li s'a permis să se boteze. Căci de la Schemă până la 1750 a anului Mântuirii, și înainte de cucerirea Constantinopolului și după cucerire, după hotărîrea de pe timpul Patriarchului Simeon, cei ce veneau (la ortodoxism) se ungeau numai cu mir și nici n'a învinuit pe biserica apusului cea răsăritenă mai înainte, că a călcat botezul Domnului și apostolic, nici pe timpul Sinodului din Florența și nici mai apoi; pentru-că păzeau botezul vechiu predanisit; iar dacă pe unde-va se făcea prin turnare ori stropire, ceea ce după aceea a predominat, nu era obștesc și nici cunoscut. Se spunea însă că ore unde se săvârșeste un ast-fel, și greșala era mică, și învinuirea nu era asupra întregii biserici. Fiind-că în secolul al XVIII bisericesc, turnarea rău introdusă s'a răspândit și s'a înmulțit în apus, iar botezul cel predat de Dumnezeu mai ales s'a neglijat ori s'a transformat în turnare și stropire, pe cei ast-fel stropiți, ca și cum n'ar fi primit botezul predat de Dumnezeu i-a declarat nebotezați și a îngăduit să boteze pe cei convertiți, dar nu s'a dat încă despre acesta o hotărîre neștrămutată, sperând întorcerea și îndreptarea celor din apus, și curățirea a tipului lor vinovat și nepotrivit, în care prisosește fără deosebire botezul prin turnare și stropire după cum se dispune în Evhologiile lor: *căci, dice, saŭ botezi, saŭ torni apă*

pe cap, saŭ stropești. Pentru aceea se botéză cei ce vin la Biserica Ortodoxă cu necesitate, pe unii ca nebotezați, iar pe alții ca îndoelnic de snt botezați din cauza confuziunii tipului. Căci pe cei ce snt în îndolă de-s botezați, Canonul poruncește să fie botezați. Deci acesta-i epoca de când a început a striga asupra Bisericeii apusului învinuind-o biserica răsăritului, pentru-că a călcat botezul Domnului, preferând turnările și stropirile, și așa pe cei cărora li se turna apă pe cap orî stropea i-a declarat nebotezați și a îngăduit preoților să-i boteze pe cei ce se converteaŭ la Ortodoxism. Că adică fără știință și fără cuvînt și prea iute și departe de adevăr, cel ce n'a învățat nici Istoria Bisericească, nici pe cea păgână n'a scrutat-o și despre tóte fără rușinare îndrăznind și mințind fără reținere, istoric fără judecată și filosof pseudonim Voltaire, în Istoria lui scrie: Că grecii de la Sinodul din Florența aŭ început să boteze spiritual pe latini, ca nebotezați, după cum țice că fac acum preoții Rușilor în Riga. Dar de felul acestora concludiuni de ale acestui brav și cugetări amestecate, ca un Babilon, snt pline de confuziuni și nimic sănătos.

La pag. 2. La 1717 a anulul mântuirii a înaintat Roma în Siria Patriarch de Antiohia. Deci s'a bucurat pentru-că ceea ce avea în minte de multe vécuri a realizat. Până atunci formându-și situația a stabilit reprezentanți de Patriarchii ai Alexandriei. Iar acela mergînd acolo prin siluire a corupt tot felul de Ortodoxi și pe cei mai simpli dintre ei și a făcut fórté mult réu bisericeii răsăritului cât a trăit acolo. De atunci s'aŭ răspândit mulțimea fratorilor și a misionarilor spre Egipt, Palestina și Siria și aŭ sévirșit multe supărări și tot felul de intrigî asupra Preasf. Arhierii și Patriarchii ai Ierusalimului și Antiohiei.

La pag. 3. Cei ce erau de dogmele apusului, adică a Bisericeii Romane, mai ales consulul Franciei, care în tot chipul lucra ca să scóta din scaunul Patriarchal pe Ciril.

La pag. 7. Poporul Armenilor conserva adevăratul tip al botezului. În secolul trecut al XVIII, dus și purtat în toate direcțiile de către misionari și introducându-le dogme și obiceiuri de ale Romei, a pus în confuziune și drépta tradiție a botezului. Combătuți de către Biserica Ortodoxă a răsăritului, de vechea mamă, au început să îndrepte și să'și reia tipul corect. Ast-fel prin ungerea cu mir Patriarchia a ordonat prin epistolă sinodică ca să primescă pe un Armén óre-care în Priconis la anul mântuirii 1760 pe timpul Patriarchului Ioanichie al III, când a întrebat Anania al Priconisului cum se cuvine să se primescă cel ce vine la Ortodoxism, și a primit prin epistolă sinodică părerea, ca Armenii cei ce vin la Biserica Ortodoxă, lepădându-și ere-siile și mărturisind dogmele cele drepte, neschimbate și ne întinate ale credinței cei curate, se cuvine să-i admită la biserică prin ungerea cu mir.

La pag. 8. Nicî odată mai înainte nu s'a făcut o tulburare vulgară sub stăpânirea turcescă asupra Patriarchului, de aceea este o curiosă îndrăznelă. Dar dacă ar considera cineva blândeța celui ce stăpânea atunci, ar afla acuzarea populației și libertatea supușilor, conform căreia supărările neîntrerupte și tot felul de intrigî asupra Ortodoxilor, cari au avut loc cu timpul și în Asia și în insule de către apusenî, durerea dălnuitoare și guvernarea din vechime întrodusă mai ales la insulari. Decî părîndu-le că se nedreptă-țesc prin învinuirea gravă de călcare de lege, bătîndu-și joc prin călcarea și falsificarea dumnezeescului botez și escitând pe cei atacați ca nebotezați, turburarea mâniei asupra străinilor s'au vărsat asupra lui. Căci patimile restrîngîndu-se adese devin mai nebunatice.

La pag. 15. Pe timpul pururea amintitului Ciril al V s'au pus pentru întâia dată epitropi laici asupra banilor obștiei. Dar această epitropie era restrînsă și servilă.

La pag. 18. Cât de mare și puternică era persistența franchilor pentru alungarea Preasf. Domn Ciril și încetarea discuției răspândite, ca adică apusenii sînt nebotezați. Căci acuzaă amenințând pe boeri și pe arhierii cu tôte rēlile asupra noastră, dacă nu vom scōte din scaun pe Patriarch și cei ce răspādesc acesta nu vor tăcea.

La pag. 18. Așa se numea din vechime și era un orășel neîngrădit cu zid unde locuia și Episcopul Bizanțului de la Stahie pānă la Mitrofan De aceea și pururea strins la un loc era și sat și oraș cu Byzanț sub imediata stăpānire a Patriarchului. După aceea s'a numit Galata, populată după alungarea franchilor din Constantinopol, de care și încunjurată cu zid cu mândrie a fost cucerită și s'a supus stăpānirii celei principale.

La pag. 21. S'a părut curiōsă porunca prea Inaltului Vizir Ragip, la prezentarea Patriarchului votat Serafim, spunēdu-i aceste cuvinte: *Ortodoxia ghjozendin!* Acesta însă cu pricepere și politic a exprimat-o voind să înceteze scandalele și să se liniștescă poporul și spunēndu-i Patriarchului să-și caute de lucrul sēu, nu cugetānd la viitor și nici spālmāntāndu-se de lātrăturile protivnicilor. De alt-fel era om învățat și experimentat și a fost Guvernator anii mulți în Egipt și Siria și cunoștea cele sēvirișite de apusenii asupra Ortodoxilor. și scrutānd diferențele dintre noi și apusenii și sfaturile lor de la început nedrepte și persistente asupra noastră și pricepāndu-le și întreprinderile lor, și aprobānd repugnanța noastră asupra lor, ajuta pe Patriarch prin ajutorul ordinarilor lui și sta în față pentru drepturile noastre contra apusenilor ce se aruncaă asupra-ne.

La pag. 22. Acesta era Atanasie Ipsilant, om religios, înaintat mare schevofilax al Bisericeii și apoi protospatar pururea amintitului Domnitor al Ungro-Vlahiei Ștefan Racoviță.

La pag. 23. Acesta era Grigorie Ghica care a fost întâiū

fericit domnind în Moldova și apoi devenind Domnitor și în Ungro-Vlahia și în război trecând la Ruși și revenind după război la anul mântuirii 1774 Domnitor Moldaviei, după doi ani a fost prin viclenie ucis de Turci.

La pag. 23. Pe atunci Gherasim al Iracliei și Gavriil al Nicomidiei, dintre cari, unul pentru prietenia cu cel mare, iar cel-l-alt prin îndrăznală și agerime de minte predinau. Acesta a început a fi bine-voitor servind trebuinței marelui Bisericii, ducându-se în Dacia și aducând la sfârșit datoria rămasă la Biserica, mila pururea amintitului Domn Mihail Racoviță.

La pag. 23. Credincioșii din Constantinopol după luarea Constantinopolului mulți ani erau, nuele din sfințele Bisericii de mai înainte acoperite cu cositor și cu turle făcute. După convențiunea făcută după năvălirea Otomanilor în oraș, pe cele despre mare și vechiul palat le-au spurcat Turcii, iar pe cele despre uscat și spre palatul mai din urmă al Paleologilor le-au luat credincioșii. Iar Patriarchul a părăsit renumitul templu al Sf. Apostoli pentru ruinele ce avea în jurul său, și Patriarchia a strămutat-o în Biserica Preacuratei, unde a și fost pe timpul a trei împărați după cucerirea Constantinopolului. Fiind-că Împăratul Otomanilor Selim I a auzit că în convenția înscrisă ce o avea cu creștinii în mâinile lor, printr'un foc pe neașteptate s'au pierdut, voind să ștergă cu totul amintirea lor și să subjuge pe creștinii din Constantinopol, amenințând cu moarte și sfârșimare pe cei ce nu s'ar lăsa de creștinism, s'a mulțămuit să li se lese lor vechile biserici, ca amintiri strălucite fiind și mărturiile necontradise a convențiilor la reașăzarea lor în oraș. Dar a auzit poporul despre cele ce proiecta numind Patriarchia *Fatihie geamisi*, adică ca o proprietate a sa la a doua cucerire. Din acestea sînt evidente cele respective la convențiune și cele istorisite despre cucerire nemincinosă, ca jumătate din oraș prin convențiune li s'a lăsat și care

li s'a luat, între care erau în parte și rîpirea templelor de mai înainte. Căci soldații și cei-l-alți pázitorí a întăriturilor despre uscat, a pângurilor și a forturilor și a celor-l-alte întărituri dinlăuntru, stănd cu armele în mîni tótă nóptea aceea, aũ exprimat socotința obștăscă ca să móră bərbă-tește. Decí s'aũ pregătit în desperare să se lupte cu foc și cu sabie contra vrăjmașilor, în căt să nu lese nici urme de oraș, nici lor nici celor ce-í atacaũ. Acestea auđindu-le cuceritorul de atunci și îngrijindu-se de rezultatele despe-rărei, a provocat ca să se predea orașul prin convențiune, și așa dăndu-se și luăndu-se încredințare s'a liniștit locuind împreună ¹⁾. Constrăngându-í apoi Selim pe creștiní și alungându-í de pe la Bisericile cele mai însemnate, nevoindu-í și înjosindu-í a voit să se numescă el al doilea cuceritor al Constantinopolului și a vestit fapta lui asupra Patriarchiei, alungând pe Patriarch la o biserică mică și jóasă, a Sf. marelui Martir Gheorghie, ce era casă de rugăciune pentru călugări ²⁾. Pe acestea și pe altele din Constantinopol le-aũ îngrijit de atunci creștinii, fiind privați de cele mai renumite și mai mari. Li era permis să le repare întru căt-va și cu timpul le-aũ mărit înălțindu-le și înfrumusețându-le pe unele pănă la 1730 a anului mântuirii. După aceea predominând bigotismul, saũ bine đis necredința maniacă le-a interđis cu totul și a împedicat repararea și a acestor mici temple, așa în căt să nu pótă să pună nici o cărămidă și nici să bată un cui, ba nu învoia nici să repare chiliile preoților. De aceea Domnul Serafim lucrând cu dragoste pentru popor a reparat pe unele, cari aveau trebuință de reparare.

¹⁾ Veđi despre acésta și pe renumitul Domnitor Dimitrie Cantemir în Istoria Otomanică, cartea III, însemnarea 5, pagina 117 în traducerea francesă.

²⁾ D. C. Satha observă: că cele istorisite despre rîpirea templului Prea-Curatei sînt greșite, și spune că sînt expuse mai corect în tratatul sěu, despre Ieremia al II pag. 75—82.

La pag. 24. Traducerea Inaltului Hati-humañun, pe care prea puternicul și mult înđilitul împărat din marea lui milă a miluit acum Patriarhatul și tot neamul nostru.

«Corifeule al boerilor neamului Creștinilor, Patriarce al Romeilor Constantinopolului îmulțască-se supunerea ta! Prin prezentul împărătesc decret (hotărîre) *Hati-humaiun*, care ajungînd la tine, să fie la știința ta: ca Metropoliți Romei și toți boerii neamului Romeilor, cari se află aicea în iubitul *tahti* a fericitei mele împărății, aű dat anafora la împărăția mea și fericitul *rechiapi*, sigilată după cum e *Magzarul*, care cuprindea că Romeii raialele mele din vechi și de la început, după *itzra* și lucrarea (energia) dogmelor *ainiului* lor, ca să se depărteze și să se păzască de Frânci, când era trebuința să se schimbe Patriarchul lor, între ei se consultaű și votaű cu știința tuturor pe unul vrednic și învățat dintre Metropoliți, cult, liniștit, bine pricepînd cele politicește și cele ale credinței și religiei lor, ca să le săvîrșască cu abilitate, după cum se cuvine; iar după ce-l alegeaű și-l făceaű cunoscut Porței Inalte a Împărăției, așa se numea și se înainta acel Patriarch, și când nu se arata vre-o greșală mare asupra Patriarchului, nu se schimba, și după prerogativa ce avea Patriarchul așezată în prea înaltul *berat*, care era în mîna lui, ca adică să nu-l supere nimeni în nici o afacere, în trebile lui pe care le observă cu știința tuturor, era cu totul nesupărat. Tóte acestea le paza neschimbate din timpul cuceririi pîna măi cu puțin înainte, și pîna când se pazaű prerogativele cele vechi, tóte raialele se aflaű în bună situație. Și când administrația lor era liberă de orî-ce amestec, unił din poporul Romeilor avînd relații și raport cu poporul Franghilor, mișcați de cástig mult și de îmbogățire, sprijinindu-se pe neamul Franghilor aű făcut lucruri în contra obiceiului și strîne de dogmele (învățăturile lor), săvîrșind fapte și in-trigi, să se amestece în alungarea și alegerea Patriarchilor,

și găsind pe unii ignoranți și înrăutățiți, prin fapte neleguite și rele îi făceau Patriarhii și cereau cheltuelile Patriarhiei de la Metropoliți, și a îngreueat Patriarhia și cu chipul acesta a adus Patriarhia la o datorie foarte grea, întru atâta în cât Metropoliții adunau banii cu chip de milă, și câte adunau pentru *Miri* (Tesar), le luau din mâinile lor și așa Metropoliții constrânși și lipsiți luau cu împrumut alți bani pentru plata tesaurului, așa că astăzi a ajuns Patriarhia lor să datorască 1150 de pungi; de asemenea și bisericile aflate în mâinile Metropoliților s'au ruinat. Și fiind-că unele din datoriile sînt cele ale *orladelor ghenizarilor* ai Inaltei mele Porți, iar altele ale *vacutelor* și ale *hap-otzachiilor* și *bostangiilor* și altele date de alți 6re-carii cu împrumut, r6ul cresc6nd, și date fiind aceste diferite datoriile, se înmulțește și crește datoria cu perdere și vătămare, care perdere și vătămare privește pe s6racele mele raiale. Dec6 pentru mila c6tre cei s6raci dintre *raiale* și pentru îngrădirea lor, de acum și înainte să înceteze niște asemenea 6meni, cari fac lucruri contrare religiei lor și vătăm6toare celor s6raci și motive de confuziune în armonia Patriarhatului, cari îndrăznesc pentru îmbogățire și c6știg rușinos la schimbări și alegeri de Patriarhii. Și dac6 iarăși ceva de felul acesta s'ar întimpla nici un ban să nu se dea de Patriarhie la ast-fel de cheltueli ale Patriarhiei și nici un ban să nu se c6ră de la Metropoliți cu cuvint iarăși de cheltueli la Patriarhii, ci cheltuelile unei ast-fel de Patriarhii, aceia cari se fac Patriarhii și ajut6torii și partizanii lor să le plătesc6 din banii lor proprii. Pe l6ng6 acestea în contra prerogativelor și în afar6 de obiceiul înv6ț6turei, dac6 de acum și în urm6 se vor face Patriarhii vor sup6ra cu p6timire și vor constringe pe Metropoliți cu unele afaceri f6r6 autoritate și vor face anaforale asupra lor c6tre Inalta P6rt6, acea anafora dac6 nu va fi înt6rit6 cu pecețile Metropoliților afl6tori în Patriarhie, să nu fie

ascultată. Fiind-că este obiceiul de a se întări cu peceti înscrisurile de datorii de către Metropoliți, după regula *chepihanelei* a unora dintre Metropoliți, dacă pecetea nu se află în acel înscris, când se va arăta acel înscris să rămână fără putere, pentru ca să rămână acest obicei spre paza regulii, a armoniei și a legăturii Guvernului. Fiind-că raiatele au cerut sprijinul meu, și editarea unui sfânt decret pentru paza și întărirea și punerea în practică a tuturilor acestora, iată în conformitate cu iscălitura mea de mai sus providențială, care s'a pus deasupra pe acest decret al meu, poruncesc cu acest *hati-humaiun* al meu împărătesc ție amintitule Patriarch al Romeilor de acum din Constantinopol, pentru buna ordine și frumoasa armonie a stărei sermanelor mele *raiale* și Metropoliți, ca acei cari altă dată prin ore-care fapte protivnice și mișcări neregulate, cari sînt în afară de obiceiurile și dogmele vóstre, se fac Patriarchi, cheltuelile Patriarchatului lor de acum înainte să nu se cêră de la Patriarchie și de la Metropoliți și să nu se dea nici un ban, ci acei cari se fac Patriarchi și ajutători și conlucrători lor, să dea ei cheltuelile Patriarchiei din banii lor. Dacă cel ce se face Patriarch ar face *arz* pentru Metropoliții cari nu'și plătesc dările, acel *arz* dacă nu se sigilează cu pecetile ale Mitropoliților aflători în Patriarchie, să nu se asculte, ci să fie fără putere. Și la înscrisurile ce pun pecetile după ordinul Patriarchului unui dintre Metropoliți, pînă când nu se află pecetea lor pe înscris, acel înscris când se va ivi, tu Patriarche să regulezi ca să nu aibă putere. Și pentru ca această ordine și armonie să fie cunoscută tuturilor, să se citească și să se facă cunoscut această sfință a mea poruncă în fața tuturilor celor ce se află în Patriarchie și în cele-lalte biserici ale *raialelor* mele Romeice, și să poruncești tu Patriarche și să ordoni la acești neregulați cari se găsesc în ast-fel de nelegțuirii, să păzască de acum buna ordine și să'și păzască marginile

lor. Și pentru a se păzi pentru tot-d'a-una această buna-ordine cu exactitate să ei aminte în tot timpul la opunerea și călcarea ei, s'a editat această de acum a mea poruncă prea înaltă vrednică de ascultare și acum pronunțându-ne am hotărit, ca primind-o voi cu toții să vă supuneți ascultând de acest al meu împărătesc *hati-humaiun*, după cum vă poruncește în chipul amintit, și de acum și în urmă cu toată atențiunea să vă păziți ca să nu arătați împotrivire în neaplicarea lui în nici un chip. Așa să știți și de la sfântul meu semn să vă încunoștiințați.

S'a scris spre sfârșitul lunii *repihiul evel* la 1173 în orașul cel păzit Constantinopolul. 1759, Noembre 14 s'a citit prezentul *hati-humaiun* în toate bisericile de pe amvon.

C. E.

PREDICĂ

ROSTITĂ ÎN ZIUA CINCI-DECIMEI ÎN BISERICA RADU-VODĂ ¹⁾.

«Spiritul face viu». 2 Corint. III, 7.

Frațe creștin,

Era a cinci-decea zi de la înviere. Tăcuți și temători stătea apostolii, tremurând la fie-care sgomot. Răsbunarea poporului se tot ivea ca o nălucă înaintea lor, când sgomot mare făcându-se, Duhul Sfânt în limbi de foc, se pogorâ asupra lor. Acesta este focul care topind frica, le oțelește sufletul. De odată totă grôza le peri și un curagiū neînfrânt se născu într'înși. Pereții casei acum nu-i mai despărțea de lume, ci ochii lor priveau câmpii nesfirșite, unde aveau a predica numele celui răstignit și să întemeeze biserica sa. Trec iute în mintea lor toate ostenelele și chinurile ce aveau să îndure pentru întemeerea bisericii. Acestea însă nu-i mai spăimântau, și cetatea Ierusalimului care îi îngrozise, acum le da o priveliște îmbucurătoare. O biserică se ridică și în acest loc inflăcărat, ea crește ca un maslin înverdit, încărcat cu røde umbrite de un frunziș bogat. Într'o pornire de

---

¹⁾ Capela Internatului Teologic, al cărei hram a fost în această zi.

avânt hotărît, ei se aruncă ca niște viteji la cucerirea lumii. Iată puterea Sf. Duh, Duh de tărie și de curagiū.

Acești ómenii mai 'nainte așa de neîncredători, așa de mărginiți în vederile lor, așa de temători și fricoși, isbucnesc dintr'acest clas minunat într'o energie, un zel, un curagiū, pe care ei nu-l mai desmint până la mórte. Se va deslânțui împotriva lor tótă silnicia, fără ca ei să aibă dreptul a se servi de dinsa. Numaî armele spiritului aū ei dreptul a le folosi. Batjocuriți și prigoniți, nu se vor împotrivi de cât cu suferința ¹⁾ și cu tăria credinței lor, căci îndată ce ispita le-ar împinge mâna să facă ca și dușmanii, Domnul și Invătătorul le-ar đice, depărtați-vă de la mine, căci lupta silniciei este nevrednică de voi luptătorii cuvîntului. Nu trebuiaū să uite un minut că puterea lor este în această lume nevedută, care era în acelaș timp patria și scopul lor. Ori-cât de pripită pare hotărîrea apostolilor de a vesti pe Iisus în Ierusalim în aceste đile de turburare, ei fac acésta. Nu erau de cât cincideci de đile de când tot orașul răsuna de strigătele sêlbatece «Ia-l, Ia-l, rêtignește-l» și acum aū curagiul de a privi pe Iudei cu liniștea sufletescă a omului știutor de datoria lui. De unde schimbarea acésta, frații mei, de unde atât curagiū la cei ce mai 'nainte pãrãsiseră pe Christos? Ba încă Petru, cel ce de trei ori se lepădase de Domnul și Invătătorul sêu, pare a muștra pe cei de carii mai 'nainte se temea. «Noi, đice el, vė predicăm pe Iisus cel din Nazaret Să știe tótă casa lui Israil că Dumneđeul pãrinților noștri a inviét și a aședat de-a drépta sa pe acest Iisus, pe care voi l'ați rêtignit ²⁾. Și mai departe: «V'ați lepădat de Sfintul și Dreptul, ați cerut iertarea unui tâlhar și ucigaș și ați omorit pe făcétorul vieței» ³⁾. Ce tărie și ce suflet neînfricoșat, căci ce-am putea găsi óre mai puternic pentru a muștra nerecunoștința lor! Cum le putea arăta mai lămurit tótă grozăvia aceștei nedreptăți, că aū cruțat vieța lui Baraba, cel care n'o cruțase pe a altora și aū ridicat vieța Celui ce vieța lumii era și vieța îi adusese! Nu, fraților, nu un om vorbește, ci Duhul Sfînt care locu-

¹⁾ They crowned their work by suffering. Sermons on some words of christ by H. P. Liddon p. 143, London 1895.

²⁾ Faptele Apostolilor II, 36.

³⁾ Fapt. Apost. III, 14.

este într'insul, căci de-ar fi fost de la dinsul aceste cuvinte, de ce nu le-a spus Petru în curtea arhierelui, unde întrebât fiind s'a lepădat de Christos?

Ast-fel înflăcărați sfinții apostoli, cu o sfântă mândrie se arată în mijlocul Ierusalimului, vestesc înaintea preoților și cărturarilor pe acest Iisus, ai cărui discipuli mai înainte nu îndrăsneaș să se numescă. Și când patima și furia iudaică se revarsă asupra lor în valuri de amenințări și prigoniri, ei nu le mai iaș în sēmă, se ridică mai pre sus de chinuri și răspund cu curaj că este mai drept să ne supunem lui Dumnezeu de cât ómenilor. Iar când înverșunarea din ce în ce mai aprinsă a Iudeilor cere ca să înceteze gura lor de a mai vesti pe Christos, ei răspund «nu putem». Dar care este acéștă neputință de a înceta predicarea numelui lui Christos? Ei tremuraș în aceste țile și cel mai îndrăsneș din cetă s'a lepădat de Invěțătorul seș și tot ei țic «nu putem». Și pentru ce nu puteți? Pentru-că lucrurile s'aș schimbat, un foc ceresc s'a scoborit asupra nóstră, o lege a fost scrisă, nu pe petre ca legea Vechiului Testament, ci în inimile nóstre. Un spirit a tot puternic ne îndemnă, fermecați de atracțiunile sale nesfirșite, ni-am impus o fericită trebuință de a iubi pe Christos mai mult de cât vieța nóstră. Pentru acéșta nu ne putem supune lumii, noi putem să suferim, putem să murim, dar nu putem trăda Evanghelia și să ascun lem ceea ce știm ¹⁾. Și nu mai cercați să ne lepădam de Invěțătorul, nici să părăsim toégul păstoriei oilor, căci noi știm să murim nu însă să fugim. Și când tóte puterile iadului și ale patimilor vóstre se vor ridica împotriva nóstră, vom vedea tot-d'auna lumina strălucitoare a lui Christos care ne va întări. Și când vedem valurile furiei vóstre năpustindu-se asupra-ne, atunci trupul și sufletul ni se înverșunează la lupta pentru dreptate și adevěr. Și dacă turbarea și orbirea mâniei vóstre și otrava singelui vostru vė împing mâna să stingeți lumina evangheliei lui Christos, nu vė încercați, ci tremurați dinaintea nebiruitei ei puteri.

Și ca și cum în Iudeea n'ar fi găsit destule pericule și prigoniri, apostolii se răspândesc în tótă lumea, și selbă-

¹⁾ Bossuet, Sermon pour le jour de la Pentecôte.

tăcia celor mai barbare popóre și grozăvia chinurilor și cruđimea tiranilor și așteptarea morții celei mai gróznice și lumea întrégă ridicată improtiva lor, nu fac de cât să le mărescă tăria și statornicia. Și nu-i putu clinti nici órba omenire, nici tiranii cari stăpâneau odinióră culmile împărăției romane.

Ast-fel ni se arată sufletul oțelit de Sf. Spirit, la așa putere de vieță dá el naștere. «Spiritul face viu» ¹⁾ dice apostolul și dréptă este spusa lui. De acest spirit îmbărbătați înaintară apostoliți printre nespuse greutăți și nevoi, fără a se îngriji de ei, căci ceea ce aveau mai scump—vieța²⁾ o dăduseră lui Christos. Nimic nu se putu improtivi lor. In-suși nemésurata împărăție romană se clătina sub puterea cuvintului apostolic.

Și când te gândești că învățatura cea nouă răspândită de acești pescari, n'a avut nevoie de mai mult de trei vécuri pentru a cuceri cetatea Cesarilor și pe ții mincinoși a i goni din cetatea eternă, nu poți opri clocotul sufletului téeu de a isbucni în cuvinte de laudă către Christos.

Spiritul dreptății și al adevérului care a întărit pe apostoli óri-unde au predicat cuvintul creștin, a călăuzit mai departe și pe toți cei ce au lucrat pe drumul spinos al răspândirii Evangheliei până în țilele noastre. Dacă privim în trecutul némului nostru vedem că de același spirit creștin au fost însuflețiți domnii noștrii români. Faptele mari, la cari sufletul lor se simțea îndemnat, le treceau tot-d'auna prin bine-cuvintarea bisericii, ca să le împărtășescă acel spirit pentru ființa lor mai departe. Ei călăuziau pe popor pe drumul virtuții, fiind încredințați că numai un popor virtuos se póte cârmui bine. Știeau că nici o chezășie nu póte fi mai bună pentru buna rînduială într'o țară, de cât ca locuitorii acelei țeri să fie pătruși de ideea creștină.

Când privești vieța celor dintăi creștini, nu veți de cât întipărirea ideei de rînduială și ascultare. Nici o lege nu

¹⁾ II Corint. III, 7.

²⁾ Ónce more the Apostles bore witness to our Lord Jesus Chirst by dying for Him. Deeds mean more than words, and sufferiugs than deeds. The best gift that any man has to give is life. Except St. John the Apostles were all martyrs; and St. John was a martyr in will thongh not in deed. Sevמוש on some wards of Christ p. 142.

face pe om mai stăpân pe sine însuși de cât legea lui Christos. Legea numai atunci are întréga lor împlinire când este întemeată pe moralitate și acésă moralitate o da nu legile grece și romane, ci legea pecetluită cu sânge pe înălțimile Golgotei. Marii împérați și principî cari și-au făcut domnia nemuritoare, au început cu ridicarea simțimintului religios, și monumentele publice ale pietății lor le respectăm și astăzi printre noi.

Unul din aceste monumente care face nemuritor pe întemeetorul ei și care se înalță falnic pe delurile Radului-Vodă este și acest sfînt locaș, în care vă vestesc astăzi cuvîntul Mântuitorului. Multe suflete creștine s'au adăpostit într'însul, căci negura multor timpuri a luminat și va lumina crucea ce din înălțime stăpânește împrejurimile.

Anul 1568 se mândrește că lui îi aparține cinstea întemeerii acestui sfînt locaș. Fericitul ziditor este Voevodul Alexandru II care domnește de la 1567—77 ¹⁾. Acest Alexandru este fiul Dómnai Chiajna, fratele lui Petru Șchiopul, cel ce s'a răsboit cu marele domn moldoven Ión Vodă cel Cumplit. O biruință câștigată de Alexandru-Vodă prin împrejurimile acestui deal ²⁾, asupra lui Vintilă care îi luase tronul, îl hotări să întemeeze mănăstirea Sf. Troiță din jos de București, pe acest loc, pe care ași se înalță biserica lui Radu-Vodă. Ea fu bogat înzestrată și de către domnul Alexandru și de fiul acestuia Mihnea, care într'un hrisov o numește «sfînta și dumnezeésca mitropolie a tatălui meu Alexandru-Vodă», ceea ce dovedește că biserica fusese făcută cu gând de a fi mitropolia țerii în București ³⁾. Pentru ce însă mitropoliții nu s'au aședat într'însa nu se póte ști.

Mănăstirea trăi în curgerea vremii și vedu și țiile de fericita redeșteptare a némului românesc sub Mihaí-Vitézul. Tocmai acum însă veniră pentru dînsa timpuri de restrîște, căci după vestita bătălie de la Călugăreni, «Sinan călcând pe urmele lui Mihaí, ocupă Bucureștii, prefăcând în cetățue o mănăstire și întărind-o printr'un șanș săpat în juru-i și umplut cu apă» ⁴⁾.

¹⁾ Xenopol. Istoria Românilor, vol. V, pag. 12, Edițiunea Șaraga.

²⁾ Ionescu Gion. Istoria Bucureștilor pag. 245. București 1899.

³⁾ Ibidem.

⁴⁾ Xenopol. Ist. Rom. vol. VI, pag. 48, Ediția Șaraga.

Acastă mănăstire a fost chiar mănăstirea Sf. Treimi, care se afla pe acest deal numit în urmă al Radului-Vodă. Ceea ce făcu pe Sinan să se așeze tocmai aci, fu buna pozițiune a mănăstirii pe delurile mai mari de cât acum, lucru care o făcea ușoră de apărat. De jur împrejur delul s'a întărit cu pari și ridicături de pământ. Ceea ce ne umple de întristare însă este faptul că acest monument al vremurilor străbune, care avea a vesti urmașilor trecutul mărit al patriei, fu profanat de mâna păgânului cutropitor. Acest sfânt locaş a fost prefăcut în gămie. Ziua de 20 August 1595 a avut nenorocirea de a însemna printre hrisóvele sale această încercare dureróasă¹⁾ Un topciu său soldat tunar a fost ridicat în rang, fiind-că se învrednicise să smulgă crucea care când-va întărise în luptă pe vechii oșteni români. Drept culme un voevod român care înzestrase această mănăstire și se închinase creștinește într'insa, veni acum să se închine turcește. Acest lepădat de legea lui Christos și némul românesc este Mehmet-Pașa, care nu era altul de cât Mihnea II, fiul întemeetorului mănăstirii.

Acesta rămase în București, iar Sinan porni cu oștile spre Tîrgoviște în căutarea lui MihaI. Vru Dumneđeu însă ca biruința să fie pe partea armatelor creștine și atunci Sinan luă înapoi drumul spre București. Aci dărîmă tóte întăriturile, cari le făcuse pe delurile mănăstirii, și ca nu cum-va Turcul să-și desmintă numele lui de pustiitor și jefuitor puse pulbere de tun în biserică. Și locașul cel sortit să fie scaun mitropolitan, locașul așeđat pe înălțime în afară de oraș, ce ca un far luminos atrăgea privirile tuturor, fu svirlit în aer.

Sinan porni mai departe spre Giurgiu, iar MihaI intrând în București nu găsi de cât jaf și ruine. Multă vreme Bucureștenii și-au amintit de *palanga lui Sinan-Pașa*, care nu era alt-ceva de cât ruinele întăriturilor de pe delul ce de acum înainte avea să se cheme al Radului-Vodă²⁾.

Mănăstirea Sf. Treimi blestemată de mitropolitul, pentrucă aci s'a închinat Turcii, rămase ast-fel până când veni la tronul Munteniei Radu-Vodă Mihnea, fiul lui Mihnea Turcitul său Mehmet-pașa. Radu-Vodă nu moșteni însă necre-

¹⁾ Bălcescu. Istoria Românilor sub MihaI Vodă Vitezul pag. 143.

²⁾ Gion Ist. Bucureștilor pag. 567.

dința tatălui său, ci tocmai ca să-î ușureze sufletul păcătos, se gândi să zidescă iarăși mănăstirea, în care tatăl său se închinase turcește.

Trecuse 20 de ani aprópe de când stătea în ruină. Radu-Vodă în întâia domnie ¹⁾ aduse iar aci pe călugări, cari în timpul lui Sinan fugiseră la Mihai-Vodă, și hotări vechile ei averi. În 1614 se începu clădirea care nu se sfirși de cât în a doua domnie și nici atunci deplin, căci Radu-Vodă trecând în Moldova lăsă în Muntenia pe fiul său Alexandru Coconul, care găti zugrăvirea ²⁾. Mănăstirea Sf. Troițe de aci înainte se numi mănăstirea lui Radu-Vodă, după cum o numim și noi. El o înzestră și cu alte averi pe lângă cele date de Alexandru și Mihnea-Vodă.

De atunci și până ađi această biserică stă pe culmea dealului înfruntând asprimea vremilor, grăindu-ne de mărirea și virtuțile domnilor români și al vitejescului nostru trecut.

Radu-Vodă se sui pe tronul Moldovei în a doua domnie la 1623. Domni trei ani numai și în 1626 își dete obștescul sfirșit în Hirălău, județul Botoșani. Rămășițele sale pămîntești cu multă pompă și cinste au fost aduse în București și înmormintate aci, unde se odihnesc pentru vecie ³⁾.

A murit, dar iată că lucrul său trăește, însuflețindu-ne

¹⁾ Radu-Vodă domnește în patru rinduri, de două ori în Muntenia și de două ori în Moldova. În Muntenia de la 1611—1616 și 1620—1623, iar în Moldova de la 1616—1619 și 1623—1626. Xenopol, Ist. Rom. vol. VI, pag. 220, 241, 264, 270, Ediția Șaraga.

²⁾ Monastirea zidită din nou a fost ridicată din temelie de Radu-Vodă, căci Sinan o stricase cu desevirșire. Lucrul acesta se cunoște din inscripția următoare ce se află de-asupra ușei la intrare: Δῶρον ἔδωκε τῇ Τριάδι Ἀλέξανδρος ὁ παμμακαρναὸν τοῦτον παλαιότερον Ἰωαννης ὁ ἀνθέντης ἡμῶν Ράδουλας Βοιβόδας λαμπρῶς ἤγειρεν ἐκ βάρων ἀφιέρωσεν δὲ τοῦτον εἰς μονὴν τὴν τῶν Ἰδίων, ἐν εἰσι Ζρκαγ. = Prea fericitul Alexandru a dăruit Treimii această biserică, pe care din vechime stăpânul nostru Io Radu-Voevod cu strălucire a ridicat-o din temelii și a afierosit-o mănăstirii Ivirilor, în anul 7123 (1615).

³⁾ Inscripțiunea de pe pētra mormintului este următoarea: «Radu Voevod ce-au fost domn țării Românești și Moldovei, și multe rēsbóe au biruit și iar au venit de la cinstita Pórtă, ș'au fost al rind domn țării Românești și ș'au lăsat stégul fiu-său, ce e mai sus scris, și iar s'au dus de-au fost domn țării Moldovei și acolo s'au pristăvit întru cetatea Hirălău (Hirlău) în luna lui Ghenarie 13 zile Sămbătă, și cu mare cinste e-au adus trupul dumnéului și l-au îngrupat în luna lui Fevrie în 5 zile Duminică. Aicea zac ósele dumnéului, Dumneđeșă sã Iarte în împărăția cerului adevērat în ani 7184 (1626).

Acastă pētră de pe mormint o au făcut și o au murusețat cēla ce e bine cinstit și de Christos Iubit creștin Alexandru-Voevod celuia ce s'au pristăvit întru fericita credință, celuia ce au fost bine cinstit și de Christos Iubit domn creștin.

și pe noi cu virtuțile sale. Priviți chipul blajin ¹⁾ al piosului domn, par'că și acum ne-ar vorbi în graiul respectat al trecutului. Unde mai este piosul Radu-Vodă pentru a vedea și a se bucura că virtuțile sale au însuflețit și pe alții, că n'au fost neroditoare, ci că s'au găsit suflete generose cari alături de altarul pietății, au clădit un altar al învățaturii teologice, dându-'și mâna ast-fel cultura cu virtutea.

Acesta este în puține cuvinte istoricul bisericii Radu-Vodă. De-a Dumneșeu ca împreună cu institutul alăturat să înainteze măreț printre timpuri, să adăpostescă multe suflete, întărindu-le darul Sf. Duh pentru apărarea credinței și mărirea lui Dumneșeu. Amin.

Jul. Scriban.

Student. Internatul teologic.

¹⁾ Pe perete se află chipul său în oloiu (ulei).

BOSSUET.

Veți Biserica Ortodoxă Română, an. XXIV, No. 9.

Ceee ce face, mai cu deosebire, ca să ȳasă ȳn relief aceste panegirice, este punctul de vedere din care el privesce virtuțile sfinților și acesta nu este altul de cȳt legȳtura intimȳ a virtuților fie cȳruȳa cu Christos și cu Biserica sa. «Iisus, ȳice el ȳn una din aceste cuvȳntȳri, a ȳnvins lumea și ȳȳlnic ȳnvinge el ȳncȳ prin servitoriȳ sȳi. Din ranele sale a eșit un spirit ȳnvingȳtor, care formȳzȳ ȳȳlnic un neam spiritual spre a triumfa asupra splendȳrei lumeȳ. Tot așȳ e și cu supunerea fie-cȳruȳa faȳȳ de Bisericȳ: acȳsta guvernȳzȳ și servește ȳn acelașȳ timp. Cine ascultȳ, ascultȳ numai de unul, cine guvernȳzȳ, ascultȳ de toȳi. Acȳsta este ȳn Bisericȳ raportul frumos ȳntre supunere și guvernare și de aici provine acel acord și acea pace dulce ȳn care superiorȳ conduc cu umilȳnȳ cȳrma, iar ceȳ inferiorȳ se supun cu ȳubire poruncilor date».

ȳn cuvȳntȳrile sale de profesiune nu stabilește principȳ generale; acestea strȳlucesc numai ȳn trecere. Aceste cuvȳntȳri aratȳ numai adȳncimea rȳnilor nȳstre și gravitatea bȳlei. Aci descrie el dorinȳa nȳstrȳ neȳnfrȳntȳ cȳtre libertate, unde modestia e consideratȳ ca nebunie, supunerea ca robie,

credința ca prostie, «Christos apare prea mic, Evanghelia prea simplă, învățătura crucei prea de rînd». Aci se ocupă de moliciunea noastră care se pierde în niște silințe lipsite de bărbăție și nedemne.

Câte odată vorbește de silințele zadarnice ale omului, de planurile lui lipsite de fundament, «pentru ce așa multe griji? Christos condamnă nebunia, înșălăciunea poftelor și dorințele nesfirșite. Sufletul nostru este împărțit, să adunăm la un loc puterea lui în societatea singurătăței și ast-fel vom dobândi sănătatea și tăria sufletului». El desvoltă mai departe libertatea cea adevărată, simțul religios cel just și bine-facerile acestuia. Orî ce spune Bossuet mișcă, deșteptă sufletul, instruesce, încălîdesce inima; spune adevăruri mari, represintă figuri vii, deșteptă sentimente puternice și cu cât mai mult se înmulțesc cuvîntările sale, cu atît el capătă o putere mai mare, «nu fiți ca acei munți pe cari cad trăsnetele și nici odată ploile, ci ca acele văi jöse unde se adună apele cerești și prin acêsta devin fructifere». El întrebuintează expresiunile cele mai puternice cînd vorbește de umilința și de iubirea lui Christos: «voi veți domni numai prin umilință. Christos se ridică prin cruce la demnitatea regală, la cruce prin umilire, la umilire prin disprețul de sine, și la disprețul de sine prin sărăcie. Christos vorbește cu voi despre iubirea sa tot cu așa multe limbi ca și rănile dobândite; iubirea sa se varsă peste voi cu tot singele sêu, care curge din vinele sale rupte. Nu am nevoie să vă spun cît de mult el vă vorbește, ochii voștrii fixați pe cruce vă va spune mai mult de cît cuvîntările mele».

Cea mai frumoasă din cuvîntările sale în acest gen a fost ținută la mórtea dómnei la Valliere, care fusese odinióră amica regelui și după o viéță voluptuósă se retrăsese în monastire. «Ce am vêdut și ce vedem acum? Ce schimbare! Maiestatea sa nu vine pentru ca să aducă puterea lumescă în acêstă singurătate; totul este schinbat și noú, eú Insumi,

pentru ca să admir această noutate rup o tăcere de mai mulți ani și las să răsunе o voce care nu mai e cunoscută pe amvon». Cuvintele de îndemn pe cari le adresază el cu această ocaziune se rapoartă la sine și nu la mōrtă: «tu, care ești gata să faci penitență, poți să observi ce te privesce pe tine din cele ce spun eu și voi, voi creștini, faceți asemenea înțeleptului care aude un cuvint bun, îl laudă și îl rapoartă la sine». Indată după acesta el descrie starea privitoare a sufletului prin tot mersul vieței păcătoșe și acesta pentru ca să probeze, că ceea ce i-a rămas bun este rămășița primei creațiuni, ceea ce însă are rău este urmarea nenorocită a căderei: «acoperișul și mureșii s'au prăbușit, dă la o parte sfărîmăturile și vei găsi chipul primei ȓidirii și urmele ȓiditorului». In rătăcirea sa sufletul nu mai știe ce este, el spune că este un abur, o suflare, un vint ușor, un foc fin: «de sigur un abur căruia Dumneșeu îi dă vișță, un foc cunoscut de Dumneșeu, un vint format după chipul seșu. O suflete! pentru-că te-ai căutat, te ai pierdut. Să răsunе însă cuvintul lui Dumneșeu în această situație tristă, suflete, întorșe-te înapoi din abisul în care ai cășut». Sufletul se agață de corp, «voesc însă să lovesc cu cheile capul fetei Sionului»; se agață de onore, «Dumneșeu răștōrnă cedrii Libanului». In sfirșit revine la sine și ȓice: «servul teșu și-a găsit inima, pentru ca să te rōge. Cu rugăciunea vine iubirea, cu iubirea tōtă perfecțiunea, totul s'a întors. Vino, soră scumpă, focul este aprins, tāmăia e pregătită, sabia strălușește, sabia este cuvintul lui Dumneșeu, preotul te așteaptă pentru ca să te acopere cu voalul, trăește ascunsă și pentru tine și pentru lume, cunoscută numai de Dumneșeu, fă așa ca sa nu găsești liniște de cât în substanța lui Dumneșeu».

Ceea ce dă acestor cuvintări farmecul cel mare nu sunt cugetările profunde, ci arta cum știe ca dintr'un material așa de bogat să alēgă ceea ce e potrivit împrejurărilor. Intre

predicile sale profesionale are una, pe care a ținut-o cu ocasiunea convertirii unei persoane, în care scóte în relief veritáțile creștinismului și dovedesce ageritatea minței sale și cunoscințele cele vaste ce le avea; ea începe cu urmátóarele frumoșe cuvinte: dacá eú numesc credința vóstrá credința întunericului, te rog sá nu cređi cá eú ași avea ceva contra acestei credințe, dacá ți condamn erorile. Eú pot sá đic, ceea ce đicea Apostolul despre Iudei, cá dorința cea mai intimá a inimei mele și rugáciunea cea mai caldá pe care eú în tóte đilele o înalț cátre Dumneđeú, țintesce la mántuirea celor necredincioși.

M. P.

LITERATURĂ RELIGIOȘĂ.

I.

Problema Morală de Dimitrie Boroianu, licențiat în teologie, doctor în filosofie și profesor la Seminarul din Iași.

Morala e tot atât de veche ca și némul omenesc. De aceea toți s'aũ ocupat cu ea: și filosofi și teologi, și legislatori și poeți. În ȃilele n3stre ea preocupă t3te spiritele alese ale omenirei, c3ci nu numai prin cugetare ci mai ales prin morală se arat3 superioritatea fiinȃei umane. Fericirea sau nefericirea omului at3rn3 de felul cum concepe problema morală.

Lucrarea d-lui Boroianu nu trat3z3 despre problemele moralei în sine, ci face istoricul problemelor morale în p3g3nism, în creștinism și la diferiți filosofi creștini și ajunge la rezultatul, c3 rezolvarea lor nu'și g3sesc punctul culminant de c3t în creștinism.

Autorul își împarte lucrarea în dou3 părți și în mai multe capitole. În partea I, capitolul I vorbeste despre problema morală înainte de creștinism și anume despre problema morală la greci înainte de Socrate. Cei mai însemnați moralisți înainte de Socrate sunt *Eraclit* și *Democrit*. Scopul vieții dup3 Eraclit e *fericirea*, care nu const3 de c3t în s3n3tate, în liniștea sufletului, umor, dar t3te întrebunȃte în mod prudent. Minteaa comun3 (Δ3γος), care este criteriul adev3rului și pe care trebuie s'o urm3m este și

principiul etic al lui Eraclit. *Democrit* propoveduesce *endemonismul*, după care cel mai înalt bun stă în fericire, iar omul atunci e fericit, când e lipsit de griji și de suferinți. Democrit n'are în vedere plăcerea sensuală, ci fericirea curată, rezultat al activității spirituale. Ca să fie cine-va fericit, trebuie să practice virtutea și dreptatea și să aibă măsură în toate.

Până la Socrate mai avem pe Pitagorei și pe Sofiști, cari s'a'u ocupat cu problemele moralei. La Pitagorei se găsesc principii foarte bune ca regule de viață. Așa ei învață că *sinuciderea* e o nelegiuire, întru cât viața omului e pusă sub îngrijirea zeilor. Omul trebuie să expieze pe pământ păcatele unei vieți de mai înainte. El recomandă prudența și temperanța și combat pasiunile. A'u viața comună, celibatul, rugăciunea, tăcerea etc.: cu un cuvânt o sumă de reguli monastice.

Sofiștii erau pedagogi și cereau de la copii să se porțe cinstit atât în vorbe cât și în fapte. Cel mai însemnat dintre sofisti e Protagoras. Ca învățător al virtuții combate arbitriul. Nu orî și ce plăcere e un bun, ci numai aceea ce e frumos. Bunul e frumosul!

În capitolul II vorbește autorul despre problema morală de la Socrate până la neoplatonici. Cu Socrate se pune cel mai mare preț pe morală, căci în ea vedea învățatul o transmitere a înțelepciunii ca o îndeplinire a unei datorii patriotice și a unei misiuni divine. La Socrate doctrina științifică e unită cu cea practică: Virtutea e o știință, ea se poate învăța. Adevărat e numai ceea ce țintesc și aduce fericirea. În toate Socrate vede numai folosul, de aceea respinge teoriile metafisice, căci acolo mintea nu poate da deslegare și ca atare nu aduc vre-un folos. Binele este identic cu frumosul și cu aceea ce e priincios. În sfârșit pentru ajungerea fericirii Socrate recomandă virtuțile pe cari le consideră ca științe și între cari cea mai însemnată e înțelepciunea, în care se cuprind cele-lalte. Pentru vederile sale în această direcțiune Socrate e și numit întemeetorul științei morale.

Urmașii lui Socrate întemează *morală* pe principiul virtuții stabilit de el. Cel mai însemnat bărbat din acești urmași, care s'a ocupat în amănunțimi cu problemele morale

e *Platon*. După el bun e tot ce e folositor! Scopul activității e fericirea. Virtutea e singură scop. Platon afirmă că binele e însuși Dumnezeu, iar legea morală pe baza acestui bine e în afară de puterea legislatorilor. Omul când face virtutea se asemănă cu Dumnezeu. Scopul cel mai înalt moral e tocmai asemănarea omului cu Dumnezeu și pe acesta Platon pune mare preț. Pentru legea morală e necesară obligațiunea absolută. «Să nu faci nedreptatea sub nici o formă» sunt cuvintele lui.

Aristotel, școlarul lui Platon, pune scopul omului în activitatea sa conform cu natura. Ființa virtuții o găsește în ea însuși. E în natura spiritului uman, dice el, de a lucra moral. Fericirea e o urmare firască a moralității, deci totă viața omul lucrează moral. Inclinațiunii către virtute are ori ce om, însă omul n'are în sine binele de cât când acestea sunt active; atunci numai efectuează virtutea, iar pentru a ajunge aci servește conștiința și libertatea. Ideea fundamentală a Eticii lui Aristotel o găsim în ideea binelui suprem, care se poate realiza de omeni, căci binele metafizic ca idee nu e necesar. Binele suprem stă în îndeplinirea a tot ce urmărește morala. Acest bine nu se deosebește de fericire. Moralitatea nu se poate îndeplini de cât în stat, căci omul de la creatură e o ființă politică. Scopul statului e de a învăța pe cetățenii moralitatea. Tot în acest capitol autorul ne vorbește despre sistemul de morală al Stoicilor și al Epicureilor și trece apoi în capitolul III la vederile morale ale Neoplatonismului și ale lui Philo sau ale filosofiei Greco-Judaică. În capitolul IV vorbește despre morala Vechiului Testament sau a Ebreilor

La Ebrei morala a fost legată de ideea de Dumnezeu. Datoriile la ei erau legi, date de Dumnezeu prin trimișii săi. Legea mosaică e plină de învățăminte morale, pe cari nu le-au putut nimici influențele străine. Baza morală e legea mosaică! Decalogul cuprinde legiuitoare, pe cari nici astăzi nu le putem înlocui. În ele se cuprinde adevărata înțelepciune. Cine ascultă pe Dumnezeu și face poruncile sale, acela e înțelept; iar pentru ca să știe ce să facă, omul are să consulte vocea divină. Cine se supune lui Dumnezeu, acela face acte virtuose. La nici un popor nu găsim legi morale ca la Evrei până în Creștinism.

În partea a II autorul tratăză despre problema morală în creștinism și anume în cap. I cum a fost deslegată această problemă morală de Mântuitorul Christos și de apostolii săi.

În creștinism în dragoste staū tôte virtuțile. Ea resulta din credință. Credința pusă în fapt ne dă dragostea. În locul fricei Mântuitorul pune iubirea. Binele suprem nu se pôte căpăta în lumea acesta, ci în cea-l-altă, pentru care creștinul 'și sacrifică corpul, ca să-și asigure vieța spirituală. Numai prin credință, dragoste și speranță ne putem apropia de Dumnezeu. Cine iubesc pe Dumnezeu acela face poruncile sale. În tôte actele sale omul e liber, deși are nevoie de grația divină ca să obțină mântuirea. Grația ajută numai pe omul, care voesce prin sine a face fapte bune, ea nu împedică libertatea. Pentru viața socială, basa ei, familia e întemeiată pe legi morale. Mântuitorul pune dragostea între soți ca fundament al unirei lor, iar nu sclavia cum era înainte.

Mântuitorul Christos, care propoveduesce atâtea adevăruri înalte, învață spre a se stabili pe pământ împărăția lui Dumnezeu, adică împărăția adevărului și a virtuței, pentru care omul e capabil. Între obligațiunile puse de Dumnezeu omului, e de a 'și îndeplini legea morală, dată de el și în schimb dă făgăduința vieții viitoare; pe lângă fericirea vieții acesteea. În creștinism morala e strins unită cu religiunea. Religiunea fiind divină-positivă și preceptele morale aū acest caracter. De aceea și Mântuitorul și Apostolii recomandă creștinilor de a lucra spre a fi perfecți ca și Dumnezeu. În acest scop să iubescă pe Dumnezeu și pe aprópele, să fie curați cu inima, să ajute pe cei în nevoie, să sufere ori-ce pentru lege și adevăr. Creștinul să fie sincer, pentru că Dumnezeu cunoșce gândurile omului. Autoritatea trebuie respectată. Omul trebuie să asculte și de legea scrisă în inima sa.

În iubirea și îngrijirea sërmanului, morala creștină e netrecută... Viața Mântuitorului e îndeplinirea legii, e idealul la care ne îndemnă sfinta noastră lege... Așa dar pentru creștin în primul loc e iubirea către Dumnezeu, apoi către aprópele. Pe basa iubirei către aprópele se întemeiază raporturile sociale de care păgânismul a fost străin... În Creștinism găsim o sumă de virtuți, pe cari lumea până la el nu le cunoscuse. Așa de ex., umilința, blândeța, castitatea, binele, modestia, eroismul în forma cea mai desinteresată.

Apostolii au învățat la rîndul lor și au practicat tot ce a învățat și a practicat Mântuitorul Christos.

Asemenea învățăturii, spune autorul, nu se găsesc în nici o școală filosofică și că numai Dumnezeu pentru iubirea sa de omenii, s'a pogorît pe pămînt și a învățat lumea aceea ce nu pricepea prin propriile sale puteri...

În capitolul II și III autorul trată despre principiile morale, ale părinților bisericești și despre școlile creștine din Evul mediu. Arată cum unii din părinții bisericești și dintre moralisții evului mediu au aprofundat mai mult sau mai puțin anumite principii morale creștine pe temeiul învățăturii Mântuitorului și a Apostolilor. Teoriile morale ale teologilor apusei din Evul mediu sunt însoțite și de observațiuni critice.

În capitolul IV și ultimul autorul trată despre principiile morale ale școlilor filosofice din timpul modern începînd cu Descartes sau Cartesius. Rînd pe rînd autorul ne arată vederile morale ale lui Cartesius, ale lui Spinoza, ale lui Șaftesbury, Leibnitz, Hobbes, Helvetius, Adam Smith, Kant, Stuart Mill, Spencer și Inchee, că problema morală nu e deslegată de cît în doctrina Mântuitorului. Filosofii nepuțînd găsi soluția problemei morale, rezoluțiunile lor sunt false.

Chestiunea tratată de D-l Boroianu e de cea mai mare importanță. Ori și cine va citi această scriere se va putea convinge, că sistemul de morală creștină e superior ori și căruia alt sistem. Prin urmare lucrarea D-lui Boroianu prezintă un interes deosebit pentru teologi și în genere pentru creștini. O recomandăm cititorilor.

II.

Istoria Cotrocenilor, Grozăvescilor și Lupescilor (sf. Elefterie) cu 70 ilustrații de Gh. M. Ionescu, Licențiat în teologie și litere.

În curînd va ieși în tipografia Toma Basilescu lucrarea de mai sus a d-lui Ionescu. După tabla de materii publicată deja și din care voiți reproduce aici câte-va capitole. Această nouă lucrare a d-lui Ionescu prezintă un interes deosebit pentru toți, cari se ocupă cu istoricul instituțiilor culturale și în deosebi religioase din țara noastră. Iată din capitolele, cari ne interesează mai de aproape:

CAP. I.

1. Vechimea Cotrocenilor.—Satul și moșia Cotroceni 1549—1679.—Cei mai vechi proprietari la Cotroceni până la Șerban Vodă Cantacuzino.

CAP. II.

Vechiul schit de la Cotroceni (1598—1689).—Egumenii, donațiuni, cumpărări și schimburi făcute de egumenii acestui schit.

CAP. III.

- a) Legenda Cotrocenilor (1388 Octombree);
- b) De unde vine numele de Cotroceni;
- c) Genealogia Cantacuzinésă;
- d) Biografia și familia lui Șerban Vodă Cantacuzino;
- e) Clădirea M-rei de la Cotroceni 1679—1682.

CAP. IV.

- a) Donațiunile lui Șerban Vodă Cantacuzino;
- b) Inchinarea M-rei Cotroceni la 20 M-rel din Muntele Atos;
- c) Mulțămirile călugărilor Sfetagoriți.

CAP. V.

- a) Daniele făcute de urmașii și rudele lui Șerban Vodă Cantacuzino;
- b) " " " streini la M-rea Cotroceni;
- c) Metocéle M-rei Cotroceni;
- d) Cumpărările de moși, vii, case, români, țigani de Partenie, egumenul M-rei Cotroceni;
- e) Idem de alți egumeni.

CAP. VI.

- a) Cum administra egumenii aceste averi;
- b) Abusurile egumenilor de la Cotroceni;
- c) M-rea Cotroceni în prada Turcilor.

CAP. VII.

- 1. Cotroceni din Vale.

CAP. VIII.

- 1. Cutremurul cel mare de la 1802 și dărîmarea M-rei.
- 2. Rezidirea M-rei, abusurile egumenului Visarion.
- 3. Descrierea M-rei.
- 4. Pisaniile M-rei.

CAP. IX.

- 1. Starea tristă a M-rei, încercările lui Vodă Caragea și egumenului Dionisie Plumbuițenu de a scăpa M-rea de datorii, lichidarea M-rei, 18 prăvălii din București sunt vîndute la mezat într'o singură Ți.

CAP. X.

- 1. Evenimentele de la 1821. Tudor Vladimirescu la Cotroceni.

2. Alungarea egumenilor greci de prin M-ri. Priviri generale.
3. Desele schimbări de egumeni; cauzele acestor schimbări.

CAP. XI.

1. Evenimentele din 1848, priviri generale.
2. Fuad Efendi și Omer Pașa la Cotroceni; instituirea caimăcămiei și arestarea foștilor membri ai guvernului provisoriu, după 13 Septembrie 1848.
3. Meletie Cotrocénul. Cuza-Vodă excluséză pe Nillos, exarch sfetăgorit.

CAP. XII.

1. Secularizarea averilor monastiresci. Inventarierea averei M-rei Cotroceni. Harta moșiei Vatra M-rei Cotroceni.
2. Egumenii M-rei Cotroceni.
3. Personalul bisericeii după secularizare.

Voii vorbi la timp mai pe larg despre această lucrare. Până atunci o recomand tutulor cititorilor și'i îndemn să și o procure, căci d-nul Ionescu e un harnic și consciincios muncitor și merită să fie încuragiat.

G..

JOHN HENRY NEWMAN CA SCRITOR.

O scriere de o importanță netăgăduită a apărut zilele acestea la Paris sub titlul de «La Crise de la Croyance dans la Philosophie contemporaine» de Albert Bazaillas.

Albert Bazaillas se ocupă de scrierile renumitului John Henry Newman¹⁾, arătând conținutul lor. El imparte studiul său în mai multe capitole: credința și legea desvoltării, credința și persoana, credința și realitatea, credința și societatea și în toate aceste capitole urmăresce de aproape ideile lui Newman, reproducând chiar pasagi întregi din scrierile acestuia. Scopul pe care îl urmăresce este de a arăta cât de sănătoșe și înalte au fost ideile acestui eminent scriitor și întru cât el a reușit a susține cu succes teza ce ș'a propus.

Newman a scris: *Essai sur le développement de la doctrine chrétienne*, *Apologia* și *Grammaire de l'Assentiment*. În aceste scrieri fenomenul crizei religioșe este supus analizei celei mai minuțioșe. Newman e un spirit sceptic, posedă însă o credință tare și neturburată de ideile filosofice greșite ale acestui secol. Vădând că din punctul de vedere speculativ filosofii n'au reușit a tămădui criza religioșă, el face recurs la viața sintetică și creatrice pentru a inspira o credință, pe care logica nu fusese în stare să o inspire.

Psihologul, șice Bazaillas, trebuie să mērgă pe urmele o-

---

¹⁾ Dări de sēmă asupra operilor acestui bărbat însemnat au mai fost făcute de Mlle Lucie Felix Faure: *Newman sa vie et ses oeuvres* și de M. Thureau-Dangin: *La Renaissance catholique en Angleterre*.

mului care cunoște viața și cu această ocaziune să formuleze ipotezele pe care le sugerează, căci au o valoare netăgăduită revelațiunile unui spirit luminat, care a experimentat asupra sa mersul credinței morale înainte de a o descrie. Acesta este drumul pe care l'a urmat Newman. El poate servi ca tipul intelectual incarnat al omului care crede desevirșit și scrisorile din apologia sa dovedesc că el prin viața sa interioară și prin inima sa e un om care crede, iar prin spirit el este ocupat în mod constant a combate îndoelele și a se supune la examinări prelungite. În Newman se observă dialecticianul cugetărei subtile, omul argumentațiunii și al analizei, desprețuind acțiunea și admitând realitatea numai atunci când ea se curba cerințelor dialectice sale, sau se adapta cu noțiunea extrem de rafinată a idealismului său. Nu mai puțin posedă și o emoțiune rară, o intensitate de sentimente aproape unică; era un om de sentiment și de imaginațiune însă sensul vieții interne era într'ânsul tot așa de tare și tot așa de tenace, ca și geniul analizei. În el erau cuprinse două facultăți, una de a produce și alta de a controla și a distinge, cu această particularitate, că una distingea just sau ținea în suspensiune ceea ce câștiga cea-l-altă. Din conflictul său din acordul lor trebuia să resulte alternativele de îndoelă și de credință, urmate—când acordul s'a produs într'un mod intim și durabil—de o siguranță bastă pe probe repetate.

Mulți l-au acusat de duplicitate, iar unul din discipolii săi dicea: «Fie care mișcare a acestui om, mă făcea să simt, că cine-va n'ar fi trebuit să creadă nici un singur cuvânt din cele ce spunea». Acest lucru se putea înțelege cu ușurință de la spiritele mediocre, obicnuite cu afirmațiuni puternice și zdrobitoare, cari erau la fie-care minut derutați prin cugetarea sa fină și nu se încumetau să descifreze aceea ce unii au numit, cu drept cuvânt, ieroglifile casuistice sale subtile. Această dispozițiune a spiritului său complex l'a făcut să fie stimat de anglicani și de liberalii englezi.

Acesta este Newman scriitor circumspect și rezervat, umanist, bărbatul de la Oxford. Cu totul în opoziție cu cei-l-alți oameni cari imobilizați prin rutină, nu știu să lase liber accesul verității; iar când libertatea s'a insinuat în inteligență, ea este ținută în eșec prin obicnuințele cari o neutralizează,

și e o minune dacă ea 'și termină calea începută. Idealul lui Newman, acela pe care tipul său intelectual pare a-l incarna, este cu totul contrariu: supus, când interpretează neliniștele sufletului; el primește cu bucurie tot aceea ce poate restabili; unitatea interioară amenințată și restaurază armonia distrusă. El ascultă apelul adevărului. Recunoște repede că sufletul nu și-a găsit liniștea și că el este încă în nestabilitate. Această stare i se pare insuportabilă, căci ea nu are nimic comun cu mobilitatea fericită a ideilor din conștiință, urmărește ținta propusă cu multă tenacitate, cântând seninătatea și bucuria, adevărata recompensă a adevărului. Recunoscând însă că predică liniștei interioare provine de cele mai multe ori din rezistența pe care ideea adevărată o opune pasiunilor și obiceiurilor noastre, că acesta stă în severitatea vederilor noastre, el începe prin a învinge forțele rezistente ale personalității și ast-tel sufletul liberat de egoism rămâne cu libertatea sa primitivă, fără nici un obstacol care să-l împiedice; se deschide în întregul său, spre a primi ideile în loc să le respingă ca pe un ospe inoportun și le permite să 'și stabilească în el locuința sa. Acest suflet nu 'și va aroga nici odată marele privilegiu de a decreta veritatea. El se va lăsa să fie condus de lumină și se va supune fără rezistență afirmațiunilor adevărate. Acestea vor putea să 'și urmeze mersul lor normal și nu se vor sfărâma nici odată de forța de inerție pe care egoismul său voința cea rea o introduce adesea în operațiunile inteligente. Această stare a sufletului în suspensiune, așteptând adevărul, chemând adevărul, arătându-se sensibil tuturor indicațiunilor venite de la el produce o privire clară, iar liniștea trebuincioasă aduce cu sine seninătate și bucurie și mai pre sus de toate, renunțarea la vederile particulare și la judecățile nesigure. Această atitudine singulară, asemenea cu aceea pe care o descrie Bossuet în tractatul său «Sur l'act d'abando», o celebrează Newman în poema luminii «Lead kindly light» pe care el a compus-o în momentele sale de nesiguranță și care arată orientarea cugetărei sale.

«Condu-mă, lumină bine-făcătoare. În mijlocul umbrelor care mă încunjoră, condu-mă! Noptea este neagră și eu sunt departe de locuința mea. Condu-mă. Păzește pașii mei, eu nu cer să ved scena depărtată, un singur pas e destul

pentru mine. N'am fost în tot-de-auna ast-fel: nu m'am rugat în tot-de-auna pentru ca tu să mă conduci. Căutam să văd singur și să 'mî aleg calea mea. Dar acum condu-mă. Iubeam ziua strălucitoare și mândria dirigea voința mea. Nu'ți aduci aminte de anii trecuți? Puterea ta m'a păzit mult timp în siguranță; ea mă va conduce încă prin stânci și prin prăpăști, munți și torente, până când noaptea se va sfârși și cu dimineta vor surăde chipurile de îngeri pe cari i-am iubit așa de mult timp și pe cari i-am pierdut de câtă-va vreme.

Filosoful Pascal a fixat și el în câte-va cuvinte experiența bucuriilor mari ce a avut să resimtă. Cuvintele lui memorabile au forma unui imn din care se revelază credința lui cu acea ardore pasionată, care a fost trăsura distinctivă a geniului său. Newman a scris și el poezia dureroasă a speranței și a credinței sale, însă ceea ce se exprimă aci nu este ca la Pascal, elanul pierdut al unui suflet, care tinde către un Dumnezeu ascuns, ci este o dramă prelungită, o silință continuă de a scăpa de întuneric și de a ajunge la lumina din care el zărește câte-va raze. Ast-fel în mijlocul nesiguranței, el se adresază la lumină; renunță a-și căuta drumul prin sine însuși, renunță la sugestiunile simțurilor sale, la această individualitate mincinosă, care îl urmărea peste tot, la mândria care conducea voința sa. Acum el are încredere, așteaptă lumina adevărului, o zărește ca o auroră ce mereu crește, care încălzește sufletul său și varsă în el seninătatea și pacea. În această poezie se resimte dorința de o meditație dulce și fructiferă; aici se vede chipul sufletului său și al credinței sale desevirșite.

(Va urma).

M. P.

O ȘCOLĂ ORTODOXĂ DE FETE.

Câți-va preoți din Bucuresci s'aũ asociat și aũ întemeiat o școlă ortodoxă de fete cu numele de «sf. Elena». Ne bucurăm foarte mult de acesta și avem credința că lucrarea întreprinsă va reuși, mai cu sēmă, că în fruntea mișcării se află părintele C. Ionescu, profesor și licențiat în teologie și păr. Șt. Călinescu, protoereu al Capitalei și vechiũ profesor. Pentru ca cititorii să vadă mai bine de ce sentimente sunt animați întemeetorii acestei școle reproduc aici o parte din apelul publicat. Iată ce ni se spune:

Este lucru netăgăduit, că noi Români, în timp de vr'o 40 de ani, am realizat progrese mari, pe cari alte nẽmuri le-aũ obținut în curs de secole; dar s'a perdut din vedere tocmăi ceea ce formeză partea de căpetenie și care trebuia observată de odată cu progresele, ce se realizaũ în celelalte ramuri de activitate publică, adică *educațiunea publică și particulară*. De aci aũ rezultat multe rele, de cari suferă astă-đi întreaga suflare românească, din lipsa busolei îndrumătoare în calea vieței.

Proporțiile înspăimântătoare ale relei stări morale, în general, și ale relelor apucături, în vieța copiilor, în special, cresc pe fie-care đi, și ne cuprinde spaima, când cãntãm, a ne da sēma, de pe acum, despre consecințele ce ne-ar putea lovi în viitor, în lipsă de o cãrmă, de o direcție seriósă și de o disciplină morală, care să fie cãlauza vieței, în tot și'n parte.

Adesea am stat pe gânduri și am reflectat asupra stărei lucrurilor, vėđend copii rătăciți în calea vieței, și de multe ori aproape nu întrevedeam speranța unei însănătoșiri morale. Activitatea multora din societatea românească, fiind absorbită de alte afaceri, nu s'a cam vėđut licãrire de simțirea rēului, ce ne amenință, din cauza lipsei de o educațiune sănătósă. Unii, cărora pozițiunea materială le suride, nu pot întrevedeaa în deajuns slăbirea temeliei sociale. Alții, vėđ rēul, dar stau cu mânilor încrucișate, cãci cuprinși de multe treburi, n'aũ timpul de a lucra ceva, spre vindecarea acestui rēu.

Noi Preoții, cari, prin poziția noastră socială, avem menirea de a priveghea asupra stărei sufletești—morale a societății noastre, ne-am întrebat: *până când vom fi nepăsători?*

Apucăturile rele ce le observăm pe fie-care și la tinerimea noastră, care înotă în decrepitudine morală, ne mâhnesc foarte mult, gândindu-ne ce va fi mâine acastă tinerime, și cât de periculoasă este contagiunea ce va transmite posterității, și totuși, nu ea va fi vinovată de rólele otrăvitoare ce va produce. Căci, vinovații vor fi cei de azi, dacă nu se vor reculege, ca să preîntâmpine răul; precum vinovații sunt cei de ieri, cari n'aș purtat în deajuns grijă de odraslele lor, și azi privesc cu durerea în suflet, cum copii abia răsăriți, chiar din clasele primare încep, a nu mai avea nici respect de omeni, nici plăcere de muncă; și sfirșesc a nu mai avea nici temere de Dumnezeu, perđându-se pentru tot-d'auna, lăsând pe bieții lor părinți copleșiți de durere.

Acest tablou social, ni se înfățișează de mult și multora, cari simțim românește. Dar, fi-va de ajuns numai să-l privim? Aș nu va fi sosit timpul, să-I schimbăm fața, de a cărei vedere se bucură numai vrășmașii némului nostru? Destul am privit și ne-a umplut sufletul de desgust; e timpul să ne punem la lucru și să redăm societății un alt tablou plin de viață morală, pe care să l admire generațiunile viitoare, și ast-fel, în loc de blestem să avem bine-cuvântare. *Podoba tabloului nostru este familia a cărei viață este mama.* De viitoarea mamă, dar, trebuie să avem cea mai mare grijă, ca să fie ast-fel formată, în cât să pótă *chezășui trăinicia casnică, fericirea familiei și gloria némului.* Și pentru ca societatea noastră să ajungă aci, trebuiește o educațiune sănătósă, întemeiată pe *credință și morală.*

Dacă dorim să dăm patriei copii *cuminți, muncitori și insuflețiți de patriotism,* să dorim mai întâi *mame bune și înțelepte,* ca să știe cum să-și crească copii, *harnice ca niște albine,* ca să-și procure miera trebuinciosă fericirii casnice, și *virtóse,* ca să aprindă în sufletele copiilor lor focul sacru al iubirei de *neam, de lege și moșia strămoșască.*

Aceste considerațiuni ne-au îndemnat să formăm institutul „Sfinta Elena“, în care să se dea fetelor române: *o educațiune națională-religiósă și o cultură alésă,* în cât societatea noastră să se mândreacă cu *femei culte, soții demne și casnice, și mame bune de familie.*

Cu tóte acestea, în mijlocul valurilor, ce frământă lumea noastră, deși știm greutățile, ce vor fi de purtat,—în iubirea de neam, de religiune strămoșească și de patrie, pentru a cărei fericire și prosperitate trebuie să lucreze cu dragoste orí ce fiú adevărat al ei,—ne-am cređut datorí, să facem un început, conlucrând cu ce va putea fie-care: spre a încheга ceva pentru binele obștesc. Destuî streiní de neam, de lege, de credință și de interesele românești, se află între noi și lucrază numai pentru al lor interes; Fericíți ne vom considera, când vom îmbrățíșa cât mai mulți cauza noastră, fiind cauza romanismului.

E timpul ca să avem încredere și în noi, că putem lucra ceva. Și cerem să fim puși la încercare.

Românii doritorí de bine și călăuzíți de aceleași idealuri, ca și noi,

ne-au aprobat și îmbărbătat la lucru. Aceasta ne-au dat curaj îndoit și ne-au sporit pașii pe calea începută.

Instituțiunea acésta este întâia manifestare de activitate, pe terenul acesta din partea ómenilor bisericești, în țara noastră.

Sperăm, că tot românul adevărat, înlăturând orî-ce prejudițiu, și considerând, că fondatorul acestei instituțiunii este animat de simțiminte pur românești, cu dorința de muncă, — ne va da cu deplină încredere un bine voitor concurs, cel puțin atât, cât aũ dat streinilor până acum; *căci, voim școlă românească pentru români, voim educațiune serioasă creștină pentru ficele române, voim patriotism luminat, pentru interesele adevărat românești; voim ca, educațiunea să fie unită cu o instrucțiune suficientă și potrivită cu trebuințele fetelor la ziua de mâine.*

Nu ne propunem să facem din fete niște savante, dar să le dăm ceea-ce le trebuie. Căci o încercare cu prea multe științe, experiența a dovedit, că, pe de o parte, ființele fragede, plăpânde și delicate—cum, din fire sunt copilele,— adesea produc efecte rele, slăbindu-le sănătatea făcându-le anemice, nervóse și adesea lipsite de plăcerea vieții; iar pe de altă parte, le depărtéză de adevărata lor menire.

De tóte aceste rele voim să fugim, în întreprinderea noastră, și dorim să redăm familiilor fice sănătóse și fizicește și moralicește, dar de ajuns formate, *ca administrátore și cărmuitoare* al căminului lor

Pe lângă cele de mai sus, *prin studiul limbilor moderne al comptabilităței și lucrului manual*, în vederea diferitelor împrejurări ale vieții, credem, să răspundem trebuințelor societăței și să umplem un gol, înzestrând copilele cu cunoștințele, cari la timp de nevoie, póte să le servescă, *fie în casa lor proprie, fie în afaceri comerciale, fie în conducerea de ateliere*, fără să mai fie siliți românii ca până acum, a aduce străini în căminul lor; iar fetele nóstre să fie expuse a *peri* prin neștiința și nepriceperea lor, în vr'o ramură de activitate óre-care.

În fine, dacă până acum s'a putut țice cu drept cuvînt, de părinți: „Dacă n'avem școlii românești, suntem siliți să ne dăm fetele la străini“, acum nu mai pot țice așa, căci noi le presintăm o școlă de educațiune, dacă nu superióră—după cum credem noi—dar cel puțin egală.

Dorim din suflet, ca școlă de fete întemeată pe asemenea frumoșe principii să prindă vieță și să prospereze.

G...

DARE DE SĂMĂ.

Simonia din punctul de vedere canonic, teză pentru licență de *Toma D. Protopopescu*

Pe câmpul întins și vast al științelor teologice, așa puțin cunoscute la noi, ori-cine cercetază cu deamănuntul câte o cestiune, ori-care ar fi ea, are dreptul la recunoștința cititorilor că a contribuit cu ceva pentru îmbogățirea literaturii teologice în limba românească. Multe și vaste sunt izvoarele teologice la celelalte popoare culte ale Europei, dar necunoștința limbilor vechi și moderne împiedică pe mulți cititori ca să se folosească de dinsele și să-și satisfacă setea lor sufletească. De aceea monografiile sunt în tot-dé-una bine venite, căci autorii lor ori cât de puțin ar ști să se folosească de acele izvoare, tot iaă dintr'însele câte ceva și acel ceva folosește mai mult de cât nimic.

Lucrarea de față însușește calitățile unei bune monografii și subiectul e destul de bine ales și interesant pentru ori cine, fie el cleric, fie laic. Citind-o cine-va cu atențiune va putea afla aici multe lucruri de folos și va putea dice că nu a pierdut vremea în zadar. Mă mărginesc a face o scurtă dare de sămă, arătând punctele însemnate, cari sunt atinse în lucrarea de față.

După o scurtă prefață, în care autorul arată capitolele în cari a împărțit lucrarea sa și ceea ce va conține fie-care capitol, el intră de a dreptul în materie, arătând cum a fost privită simonia în general, origina simoniei și vorbind și despre Simon Magul și formând cu acesta conținutul primului capitol.

Unul din păcatele cele mai grele, dice autorul, care a

bântuit mai mult Biserica creștină a fost și Simonia. Ea era considerată în vechime ca o crimă și ca un păcat contra Sf. Spirit și consta în o învoelă sacrilegie de a cumpăra sau vinde lucruri spirituale sau cari aparțin la ceva spiritual. În dreptul roman simonia era considerată ca o crimă de les Majestate. Când apostolul Petru respinge propunerea lui Simon Magul, ȳicându-1: Argintul tău să fie cu tine spre perđare, arată cât de gre u consideră acest p ecat. Prin simonie se aduce ofens a Sf. Treimi, căci izvorul darurilor e însuș   Sf. Spirit a treia persoană a Sf. Treimi; se comite înșelăciune și abus de încredere, căci can. 23 al sinodului al VI ȳice: Charul nu se vinde și sfințirea Spiritului nu se dă cu bani și în fine se dovedesce nevrednicia celui ce vine a primi harul, căci numai cel nevrednic și nedemn umblă de a cumpăra cu bani, ceea ce nu p ote prin demnitate și dreptate. Pentru aceste motive Biserica creștină s'a arătat f orțe aspră față de cel ce practica  simonia.

Autorul arată că origina simoniei se ridică până la cele mai vechi timpuri și s'a practicat la t ote popórele. El arată cu citate din Vechiul Testament că nici poporul Ebreu n'a scăpat de acest p ecat. Vorbind mai departe de Simon Magul arată cine era el, citéză pasagiul din Fapt. Apost. c. VIII și spune că după părerea generală a Bisericei vechi, Simon Magul este autorul și părintele a tótă eresia. Pentru a dovedi ac esta se sprijină pe cele scrise de Irineu, Iustin Martirul și alți scriitori vechi ai Bisericei.

 n capitolul al III autorul se ocupă, arătând urmele de simonie în Biserica creștină. După ce se opresce puțin la Vechiul Testament, trece apoi la Biserica creștină. Aici cel dint ai și mai însemnat p ecat de simonie este al lui Simon Magul. Apostolul Pavel vorbind de simonie ȳice, că ea este rădăcina tuturor r elelor. La fie-care sinod ecumenic s'au prev edut pedepse contra simoniei și canónele acestor sinode ne dovedesc până astă-ȳi că acest flagel a bântuit în permanență Biserica. Când Biserica creștină se desparte în dou e, fie care din aceste dou e Biserici se acuza u de simonie.  n istoria bisericéscă se v ed numeroșe casuri în cari mulți prelați au făcut din  nalta lor chemare o meserie de  navuțire, compromițendu-se și pe ei și pe cei-l-alți membrii cinstiți. Ghenadie Scolarul primul patriarh după căderea Constantinopolului, spune că triumful Musulmanilor se p ote

socoti ca o consecință a simoniei care predomina în acel timp în imperiul bizantin. Din timpul sultanului Mahomed al II, scaunul patriarhal se puse la mezat și acel care da mai mult era ales. Aici autorul tezei citează un pasagiū tipic pin istoricul Martin Crusio, din care se vede destrăbălarea ce predomina în biserica grăcă și cum pentru scaunul patriarhal se fixeză o taxă, care începând cu 1000 de galbeni, se ridică până la 4000. Acastă înaltă demnitate bisericăscă e pusă la mezat și s'aū găsit mulți ómenī de nimic cari să concureze, sciind că prin simonie nu numai că 'și vor recăpăta banii, dar se vor și îmbogăți. Din hotărīrea de alungare dată de sinod contra patriarchului Ioasaf și pe care autorul o dă în traducere română se vede lămurit pécatele de cari sufereau în acel timp prelații bisericeī grecescī. Sinodul episcopilor adunându-se din nou pentru alegerea unui alt Patriarch, ia măsurī ca să stărpescă pécatul Simoniei și hotărăscē: Să nu se mai ia banī la numiri în treptele Ierarhice, să se fie nevotată sentința dumeđeescelor și sfințelor canóne, cel al 29 și 30 apostolice și dacā vre-unul, orī cine ar fi el, dintre clericī, ar călca aceste canóne să fie lipsit atât de funcțiune cât și de oficiū. Embaticul însă saū darea cārjei, ce fie-care cleric trebuia să o dea la hirotonia sa rămăsese încă și cum suma nu era fixată, se făcēū abusurī fórtē mari. În 1572, fiind Patriarch Ieremia, el convócă sinodul și acesta ia hotărīrea ca «orī-cine dintre episcopī ar călca canónele și s'ar hirotonisi saū ar hirotonisi pe banī și ar primi saū ar da embatic să fie afurisiți și scoși din administrația lor». Tóte hotărīrile luate aū rémas fără folos, căcī simonia n'a dispărut nicī de cum din Biserică, și prin nimic nu s'a putut să fie înlăturată. Editorul Pidalionului, de la începutul secolului trecut đic: «Citesce și suspină frate, asupra neobservărei unor canóne atât de mari. Astă-đi simonia se practicā așa de mult ca cum ar fi o virtute, iar nu eresie urită lui Dumeđeū».

Autorul trece acum la statul grec modern și descrie faptul petrecut aici în anul 1875, când miniștrii de culte și justiție aū luat sume însemnate de banī de la patru aspiranți la cele patru arhiepiscopate vacante: de Argolida, de Mesina, Patra și Kefalinia. După ce s'a dovedit în deajuns vinováția lor, în urma judecāței unui juriū compus din 12 juratī,

format de parlament, acești miniștrii au fost condamnați foarte aspru. Ministrul de culte, Valasopulo, a fost condamnat la un an închisore și 52,000 lei amendă, iar cel de justiție, Niculopolo, la 10 luni închisore; arhiepiscopii la o amendă îndoită a sumelor întrebuițate pentru cumpărarea miniștrilor. Sinodul bisericii grecești a decis ca episcopii condamnați de tribunalul civil să fie oprîți de a oficia cele sfinte în timp de trei ani și în urmă să potă să ocupe scaunele lor episcopale. Acastă sentință mai mult de cât indulgentă a produs cea mai mare nemulțumire în public și contra ei a protestat și procurorul regal, care era de față.

În biserica română simonia a fost adusă de clerul bizantin în timpul domniei fanarioșilor. Câtă vreme cariera preoțescă nu oferea nici un avantajiu nimeni nu năzuia să o îmbrățișeze, când sôrta preotului român se îmbunătățese fie prin scutiri de biruri, fie prin privilegiu acordate de fanarioși, mulți și chemați și nechemați alergă la preoție, iar mitropolii și episcopii streini și mulți dintre cei pămîntenii se îmbogățesc din nelegiuitul câștig al simoniei. Și aceștia la rîndul lor trebuiau să plătescă sume însemnate la Domnie și la Constantinopol pentru a se putea ridica la aceste trepte înalte. Abusurile cu hirotoniile se făcêu mai cu sêmă atunci când se schimbau domnii și în aceste ocașuni prelații găsea ună bună ocașune de a hirotoni diaconi și preoți cu miile și de aceea chiar pe la jumătatea seculului trecut se găsea sate întregi de preoți și diaconi. Unii se hirotoniseau în Turcia și apoi cu bani ocupa locurile vacante în țară, alții se dau de preoți și chiar protoierei fără sa fi fost hirotoniți. Culmea abuzului e atinsă pe vremea lui Alexandru Moruzi, 1793, când hirotoniile se plătesc pe față și cu sume importante. Nimeni nu era întreat dacă era preparat pentru acêsta sau avea vre-o cultură, întrebarea era, dacă avea banii îndeajuns și numai ast-fel era hirotonit. Mitropolitul Dositeiu intervine pe lângă Alexandru Moruzi cu o anafora pe care autorul o reproduce în întregime, ca să oprêscă abuzul ce se făcea cu hirotoniile și să fixeze darea sau ploconul ce trebuia să ia episcopul de la candidatul la preoție. Domnitorul ascultă de cererea Mitropolitului și cerênd sfatul boerilor dă un hrisov prin care opresce hirotoniile simoniace, fixeză numêrul preoților și stabilește și darea la care era obligat cel ce se hirotonea, adică câte patru-șeci taleri.

Cu toate aceste măsuri simonia totuși s'a practicat mai departe, de și bărbaii de sămă ca Dionisie Lupu și Grigorie al V Miculescu a reușit să stărpescă acest abus, însă numai pe vremea lor. Mitropolitul Grigorie în 1824 se plânge Patriarhului de Constantinopole contra Mitropolitului de Vidin, care, contra canónelor, hirotonisea diaconi și preoți pentru Muntenia și cere să ia măsuri contra lui. Patriarhul împreună cu sinodul său trimete Mitropolitului de Vidin o admonestare foarte aspră, amenințându-l că va fi predat judecăței bisericesci, dacă va continua tot ca și până acum. Se vede însă că nici acum nu a încetat cu hirotoniile, căci Mitropolitul Grigorie, un an după acesta, adresază o anafora lui Grigorie Dumitru Ghica prin care cere ca să pue la bir pre toți cei ce au fost hirotoniși de episcopii de peste Dunăre, propunere care a fost admisă de Domn. Numai cu modul acesta s'a putut pune stavilă acestui abus. Asupra simoniei în biserica catolică autorul se mărginesce a spune numai câte-va cuvinte, susținând că simonia a existat și există încă și în această biserică.

În capitolul al IV D-I Protopopescu arată misterele cari au fost atacate mai mult de simonie și acestea sunt Preoția și Euharistia. D-sa citéză canónele diferitelor sinóde cari se pronunță contra simoniei la chirotonie, epistolele canonice, precum și ordonanțele imperatorilor bizantini coprinse în basilicale. Trece apoi mai departe și arată conținutul can. 123 al sinod. VI ecumenic care opresce ca sfinta Euharistie să se dea pe bani. Canónele amintesc, dintre gradele sfințite, mai cu sămă de episcop și îi interdic de a strânge bani din exercițiul funcțiunei sale. Despre cele-l-alte misterii nu se află în canóne dispozițiunii speciale cu privire la simonie.

Capitolul al V cuprinde împărțirea simoniei. Simonia după dreptul bisericesc ortodox se împarte în trei: simonia în cuget, reală și recomandațiunile. În cuget se înțelege atunci când cine-va își propune să cumpere sau să vîndă darurile fără să sêvrșescă faptul; reală când cine va de voe și cu deplină consciință vinde sau cumpără cele spirituale și în fine recomandațiunile, intermedierele și nepotismele, cari sunt tot un fel de simonii, când pornesc din interese materiale și morale. Timpul este indiferent, căci ori când s'ar face, culpabilitatea rămâne aceeași. În biserica catolică casurile de simonie sunt următoarele trei: 1) Îndeplinirea unei

hirotoniî, de or ce tréptă ar fi, în mod simoniac. 2) Înțelegerea în de comun între două părți de a face anumite mîncătorii de bani, venituri etc. 3) Primirea și darea de bani pentru a intra într'o monastire. Protestanții de și nu cred că hirotonia e o comunicare a Sf. Spirit, totuși consideră ca o rătăcire foarte mare darea și dobîndirea oficiilor spirituale pentru bani. Pentru înlăturarea simoniei, atât la protestanți cât și la romano-catolici, clericiî, înainte de a intra în funcționarea oficiului lor, depun un jurămint solemn că nu vor abusa nici odată de dreptul epitrahilului său de «institutio canonica».

În capitolul al VII se arată penalitățile sau epitemiile ce se aplică simoniei și acestea sunt două mai principale: cacterisirea și afurisenia adică excluderea în parte sau în total de la comunicarea bisericăscă. Chiar și pentru mijlocitorî Biserica a fixat pedepse, așa can. 2 al sinodului IV ecumenic hotărășce: «de va fi cleric (mijlocitorul) să se depună din trépta sa, iar de va fi laic sau monah să se anathematisăscă». Autorul continuă mai departe a arăta pedepsele cari s'aũ fixat contra acelor prelați cari hirotonisesc sau înaintéză în treptele ierarhice în urma recomandațiilor sau mijlocirei puternicilor dîlei; când fac admiteri pe bani în viața monahală etc. În biserica catolică păcatul simoniei atrage ca pedepsă perderea rangului bisericesc, fără a-l mai putea câștiga vre-o dată; dreptul de a-l erta îl are numai Papa. La protestanți cel ce dă sau primesce bani pentru ocuparea vre unui oficiu spiritual nu numai că 'și pierde rangul ce-l are, ci este dat și în judecata civilă spre a fi pedepsit.

Capitolul al VII cuprinde mita sau corupțiunea după dreptul civil. Aici autorul se ocupă în puține rînduri cu legile și pedepsele civile cu privire la mită sau corupere. Arată articolile din codul penal, cari fixéză pedepsa mituirei și explică modul cum se aplică textul legii.

În capitolul al VIII și ultimul se arată dările canonice. Cu drept cuvînt spune autorul că a impune cui-va îndeplinirea vre-unui oficiu, fără a-i asigura existența materială, acésta este ceva anormal și contra legilor sociale. Dările canonice sau veniturile epitrahilului, nu trebuiesc considerate ca plată pentru serviciile bisericăscî, ci ca ajutor pentru servitorii bisericăscî și pentru biserică. Acéstă părere a sa o susține cu date îndestulătoare din Sf. Scriptură și arată

că dările benevole și micile ofrande sunt permise și chiar legiferate de biserică. Pentru toate serviciile bisericesci putem da atât cât avem buna-voință, numai pentru Euharistie nu e permis nici să dea cine-va ceva nici să se primască de către preot. În biserica catolică preoților le este interzis de a primi vre-un dar, fie chiar benevol pentru următoarele sacramente: Euharistie, extrema ungere și confesiune.

Acesta este în puține cuvinte conținutul tezei de față și dintr'însa se vede cum păcatul simoniei a intrat foarte de timpuriu în Biserica creștină și nici o dată nu s'a putut să fie înlăturat cu desăvârșire. Sinódele ecumenice au prevădut multe canóne contra simoniei și mulți din prelații mari ai Bisericei au căutat, însă fără succes, ca să desrădăcineze acest păcat. Misteriile cele mai atacate de simonie au fost Preoția și Eucharistia; acestea au fost degradate mai mult în fața credincioșilor și expuse ca o marfă spre vânzare.

Din tot cuprinsul tezei se vede că autorul a atins toate punctele principale privitoare la această cestiune și și-a dat toate silințele spre a da cititorilor o idee complectă de felul cum a fost și este considerată simonia în toate Bisericile creștine și măsurile ce s'au luat contra acestui păcat capital.

Stilul e limpede și curgător și în fie care capitol autorul se ține strict în materia pe care o enunță.

Bine ar fi dacă cartea acesta ar fi cetită cu atențiune de întreg clerul nostru ca să cunoască mai de aproape cum a considerat Biserica acest păcat și cum a pedepsit cu cea mai mare asprime pe cei ce au practicat simonia. Ori cine ar trebui să se ferască de a cădea în păcatul simoniei, dar mai cu sémă slujitorii altarului. Nici odată banul să nu înșale ochiul și inima purtătorului de daruri sfinte și nici odată să nu facă comerț cu acestea. Cu cât mai mulți simoniaci sunt în Biserică cu atât valoarea morală a clerului scade în fața credincioșilor și prin acesta se înjosese și prestigiul Bisericei.

M. P.

Copie după raportul parochului Sf. Nicolae din comuna Bêtrâniî, județul Prahova sub No. 12 din 1 August 1901.

Inalt Prea Sântite Stăpâne,

Implinindu-se un an de când Dumneđeū prin Sfîntul sêū Duh m'a chemat la mărețul și sublimul serviciū al împăcării și unirei omenirei cu Dumneđeirea și m'a încredințat spre păzire și conducere turma cea cuvîntătore și de Dumneđeū ocrotitei parochii „Bêtrâniî“ din județul Prahova, am socotit că este bine și necesar a-mî da sêma înaîntea Inalt Prea Sântiei Vostre de felul cum am păđit și condus acêstă turma în acest interval de timp.

La veuirea mea în acêstă parohie o încercare de indiferentism religios și o nepăsare de cele sfînte agita multe din sufletele încredințate mie, consecința inevitabilă era nefrequentarea Sf. Bisericii și neîngrijirea de cele pentru mântuire.

O educațiune rea în familiile parochienilor, orî o neglijență o lipsă de autoritate și un laxism în tôte din partea antecedenților mei, făcuse ca să se ștergă din inimile lor respectul datorit persônelor bisericesti și autorităților civile.

În sufletele copiilor persôna preotului era desenată cu culori urîte, de către părinți și reprezentată ca ceva de care trebuie să fugă și de care trebuie să aibă tēmă.

Spiritul de intrigă și veleități personale a fost în genere cauza altercațiunilor, a animosităților de tot felul în genere a orî cărei neînțelegeri și pôte tot acela care a făcut ca aici să nu se vadă cum se vede în multe alte părți, urme doveditoare de existența unei inițiative private de unire la fapte bune și lăudabile, de un simțimînt mai puternic al sociabilității de și mijlocele materiale par a fi superiøre celor ale vecinilor din alte comune.

Prin predicî ocazionale, prin cuvîntări de tot genul, ținute aprópe în fie-care Duminică și sêrbătore, prin sfaturi religiose date fie-căruia în

particular și la mai mulți în grupuri la diverse ocazii, am combătut în tot-deauna indiferența și nepăsarea lor religioasă. Consecința a fost pe cât posibil și în măsură în care sămînța a cădut pe pământ bun, frecventarea mai regulată a Sf. Biserici și o îngrijire mai serioasă de a complăcea lui Dumnezeu și prin acesta de a-și agonisi mântuirea. Tot ca consecință naturală a acestora a început a germina în sufletul lor iubirea și respectul către păstor în care se vor deprinde a vedea pe bunul și neobositul lor sfătuitor în tot-d'auna și la toate nevoile. Nu mai puțin în cuvîntările mele am accentuat vanitatea lumii acestea, am sădit între ei frăția, dorul de ajutor reciproc, i-am îndemnat la unire pentru ădirea, restaurarea și înfrumusețarea celor două focare ale lor de lumină, educațiune și cultură a școlii și a bisericii și Dumne-deu a făcut să încolțescă sămînța și să crească și din inițiativa celor mai cu greutate s'a interpretat o acțiune energică pentru agonisirea mijloacelor de clădire a unei școli și primării și de restaurare a bisericii parohiale Sf. Nicolae.

Reparațiunea bisericii parohiale reclamînd mai puțină cheltuělă și inspirînd mai multă grijă în urma autorizațiunii Inaltei Chiriarchii cu No. 2022 din 25 Mai 1901 și-a luat chiar începutul.

Acésta cu privire la starea lor morală și socială.

Sub raportul stărei materiale e de remarcat că însași pozițiunea acestei comune situată în fundul Munților Carpați pe un rîu cu un curs foarte primejdios, cu o populațiune de 1676 suflete, cu un teren absolut impropriu pentru cultura pămîntului, face ca locuitorii să emigreze în timpul Primăverii pe câmpiile Bărăganului și în alte regiuni cîmpenești unde pe de o parte își pun sămînțurile, iar pe de alta își găsesc de lucru până în Tómnă când se reîntorc în comună.

Femeile și o mică parte din bărbați residînd în comună se ocupă cu creșterea vitelor.

În genere starea materială e puțin îmbucurătoare față cu posesiunile; toți fiind moșneni și toți avîndu-și posesiunile întiuse până la frontiera țării.

O cultură sistematică a vitelor, a rîmătorilor și a albinelor precum și o exploatare a pădurilor seculare le-ar da mijloce de existență mult mai abondentă și resurse nesecate de întreținere. Activitatea fiind continuă dispune pe toți către moralitate fiind departe de toate viciile ce rezultă din trîndăvie.

Despre igiena comunei nu pot vorbi de cât în termenii elogioși și acésta grație poziției naturale a acestei comuni.

Igiena caselor însă la venirea mea în parohie lăsa foarte mult de dorit. Casele mici și întunecóse de multe ori și la mulți neîngrijite și lipsite de curățenia necesară făcea ca întregul efect al pozițiunii să fie nimicit în acésta comună prin infecția de multe ori insuportabilă ce domina în case. Vechiul și detestabilul obicei de a ține animale prin casă, contribuia cu neglijența și nepăsarea la desvoltarea și propagarea microbilor patogeni ai celor mai acute și mai infecțioase bóle ca: Tifos, Rugeola, Anghina Difterică etc., carî și anul acesta ca și anii precedenți au făcut mari desastre. La toate ocaziunile și mai ales la fie-ce și întăit când conform datinei noastre bisericesti am mers cu botezul,

am căutat să cercetez igiena casei fie-căruia, să mă interesez de starea sănătății tuturor parochienilor și chiar a vitelor lor și în tot-deauna am dat sfatul meu. Când s'aũ ivit casurĩ de bõlã am raportat primarului respectiv care a chemat pe medicul de plasã.

Mãrturisesc cã bõlele mãi puțin acute ba chiar Anghina Diftericã aũ fost tratate de mine dând și eũ ajutõrele necesare celor bolnavi, atãt cãt cursurile Seminarului de opt clase mãi-aũ dat cunoștințele medicale. Medicamentele pentru tratarea acestor bõle ca: Tinctura de iod, Sulfatul de Chininã, Sulf de Antipirinã, Acidul fenic, Sumbliumul Corosiv, Linimentul volatil, plastorele etc., mare parte aũ fost procurate de mine și administrate la patul bolnavului.

Ar fi mult de dorit ca farmacia comunei sã fie în sãma preotului mãi ales dacã acest preot este diplomat al unui Seminar cu opt clase; cãci el este mãi în mãsura de cãt orĩ cine din comunã sã cunoșcã felul unei bõle și sã administreze medicamentele necesare și corespunzãtoare fie-cãrei bõle cel puțin pãnã la venirea unui medic.

Așa am gãsit Inalt Prea Sãnțite Stãpãne, parochia la instalarea mea și atãt am putut lucra în decursul acestui an, sperãnd în Dumnezeu cã cu ajutorul Sãu voiũ putea lucra în viitor mãi mult.

Al Inalt Prea Sãnției Võstre prea plecat și prea supus serv.

Paroch *Pr. Constantin D. Popescu.*

